

ЗАН

№7 | 2026

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ
ҚҰҚЫҚТЫҚ,
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
ЖУРНАЛ

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ

ZANMEDIA.KZ

АЛМАТЫ ҚАЛАСЫНЫҢ
МАМАНДАНДЫРЫЛҒАН АУДАНАРАЛЫҚ
ӘКІМШІЛІК СОТЫ

ЗАҢ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҚ,
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ

№7 | 2026

МЕНШІК ИЕСІ:

«ЗАҢ» Медиа-корпорациясы»
жауапкершілігі шектеулі
серіктестігі

Редакторлар кеңесінің
төрағасы - директор

Досымбек ӨТЕҒАЛИЕВ

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС:

А. АХПАНОВ,

з.ғ.д., профессор

К. АЙТХОЖИН,

д.ю.н., профессор

Е. ӘБДІРАСҰЛОВ,

з.ғ.д., профессор

Б. БОРУБАШЕВ, з.ғ.д.
профессор (Қырғызстан)

К. МАУЛЕНОВ,

з.ғ.д., профессор

С. СӘБІКЕНОВ,

з.ғ.д., профессор

Қ. ДОСАЛИЕВ,

з.ғ.д., профессор

В. ШУМИЛОВ,

Ресейлік Ішкі сауда
академиясында кафедра
меңгерушісі,
з.ғ.д., профессор,

РЕДАКТОРЫ

Түймегүл ИБАШЕВА

М А З М Ұ Н Ы

Арман ЖУКЕНОВ.....	4
Мейірбек БАЙГЕЛОВ	6
Бахытбек БЕГАЛИЕВ	8
Турсынали ТОЛЕГЕНОВ	10
Нұрбол СЕЙЛОВ.....	12
Алишер АМАНГЕЛЬДИЕВ	13
Ардақ АХМЕТОВА.....	14
Салтанат БАЗАРОВА.....	15
Салтанат БАЙКЕТАЕВА	16
Лаура БЕЛГИБАЕВА	18
Айман ДЖАМБЫРБАЕВА	19
Жанар ЖАНАТБЕКОВА	20
Ульяна ЖАЛМУХАМБЕТОВА	21
Ғылым КЕЛЬДЫБАЕВ.....	22
Дария ЖОЛБОЛДИЕВА	23
Айгүль КОЙШИБАЕВА.....	24
Ұлан ҚАЖЫКЕН	25
Назгүл ҚАНАПИЯ.....	26
Еркебұлан ҚАБДЫЛОВ.....	27
Даурен ҚАРЫМБАЕВ.....	28
Алия МЕНЛИБАЕВА.....	29
Гүлім МУҚАНОВА.....	30
Бейбит МОЛДАГАЛИЕВ	31
Мөлдір МҰХАНОВА.....	32
Айгерім МОМЫНОВА	33
Гүлназ ОСПАНОВА	34
Арман ОСПАН.....	35
Ботағоз ӨМЕН	36
Альмира РАХИМЖАНОВА.....	37
Бақыт САТИЕВА	38
Рамшит ӘБДІҚАНИЕВ	39
Ерлан ТАЖИБАЕВ	40
Айгерім ТУРГЫМБАЙ	41
Татьяна ЧЕРНЫШ	43
Бақыт ТУРАНОВА	44
Айгерім БУРАШЕВА	45
Талғат БАЛАШОВ.....	46
Зульфия БАКИ	47
Балжан ОСПАНОВА	48
Асель КАНАПЬЯНОВА	50

ӘКІМШІЛІК ӘДІЛЕТКЕ – 5 ЖЫЛ

2021 жылғы 26 қаңтарда Қазақстан Республикасының Президенті «Мамандандырылған әкімшілік соттар туралы» №500 Жарлығына қол қойды. Осы жарлықпен Әкімшілік әділеттіліктің жаңа институтының және Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің күшіне енуіне байланысты елімізде мамандандырылған әкімшілік соттар құрылды.

Осы жарлыққа сәйкес, Алматы қаласында азаматтар мен бизнестің мемлекеттік органдармен дауларында соттық қорғалу құқықтарын қамтамасыз ету үшін құрылған Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік соты жұмысын бастады.

Келесі маңызды кезең – Республика Президентінің 2021 жылғы 28 маусымдағы №607 «Сот төрағалары, сот алқаларының төрағалары мен судьялары лауазымдарына тағайындау туралы» Жарлығының қабылдануы болды. Соған орай Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотының алғашқы төрағасы болып Бақытбек Бегалиев тағайындалып, жаңа сот судьяларының алғашқы құрамы бекітілді.

Сот өз қызметін 2021 жылғы 1 шілдеден бастады. Аталған соттың 66 қызметкерінің 23-і судья, 43-і сот отырысының хатшысы мен мамандары болды. Судьялар корпусының орташа жасы 38-ді, ал сот аппараты қызметкерлерінің 27-ні құрады, бұл кәсіби тәжірибе мен әділ сот төрелігін жүзеге асырудың заманауи тәсілдерін біріктіруге мүмкіндік берді.

2025 жылы ҚР Президентінің Жарлығымен сот төрағалығына Тұрсынәлі Төлегенов тағайындалды. Бүгінде сот штатында 80 қызметкер, оның ішінде 35 судья мен 45 сот отырысының хатшысы мен мамандары бар.

Өткен жылдары Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік соты азаматтар, кәсіпкерлер және мемлекеттік органдар арасындағы 25 мыңнан астам дауды (2026 жылғы мамырда – 26 668) қарап, еліміздің ірі әкімшілік соттарының біріне айналды. Соттың тәжірибесі Қазақстанның әкімшілік әділеттілігінің және жария-құқықтық қатынастарда адам құқықтарын қорғаудың бірыңғай стандарттарын қалыптастыруға елеулі үлес қосты.

Бүгінгі таңда әкімшілік әділеттілік құқық үстемдігін қамтамасыз етудің маңызды құралы болып табылады, ал Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік соты өзінің басты миссиясын – азаматтар мен бизнестің мемлекетпен өзара іс-қимылында тиімді соттық қорғалуын қамтамасыз етуді жалғастыруда.

Арман ЖУКЕНОВ,
председатель Алматинского городского суда

УВАЖАЕМЫЕ КОЛЛЕГИ!

Административная юстиция — это не сухая юридическая процедура. Это ответ на простой человеческий вопрос: что делать, если государство поступило со мной несправедливо? Этот вопрос задавали себе тысячи людей. Спорить с государством на равных было практически невозможно, а сегодня — это реально. Это результат выбора — строить правовое общество. С момента создания административная юстиция продолжает только укрепляться. Как отметил Глава государства: «Судебная практика по административным делам стала «лакмусовой бумажкой» работы госаппарата». Она показывает насколько принимаемые решения государства законны и обоснованны. Закрепление ее в новой Конституции как самостоятельной формы судопроизводства — это принципиальное решение. Оно говорит гражданину: твой спор с государством — это не неудобная ситуация. Это законное право, которое государство признает и уважает на самом высоком уровне. Президент также указал на необходимость перехода к стратегическому управлению судебными рисками. Иными словами — госорганы должны не просто реагировать на судебные иски, а работать так, чтобы поводов для споров становилось меньше, ориентируясь на сложившуюся судебную практику. Это зрелый, системный подход. И именно в этом направлении мы сейчас движемся.

АЛМАТЫ ҚАЛАСЫНЫҢ
МАМАНДАНДЫРЫЛҒАН АУДАНАРАЛЫҚ
ӘКІМШІЛІК СОТЫ

БАЗОВЫЕ АКТЫ ПО ЗАЩИТЕ ПРАВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ

Мейірбек БАЙГЕЛОВ,
*председатель
Судебной коллегии
по административным
делам Алматинского
городского суда*

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИЙ И АДМИНИСТРАТИВНЫЙ ПРОЦЕДУРНО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ КОДЕКСЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН РЕГУЛИРУЮТ ВЗАИМОСВЯЗАННЫЕ, НО РАЗЛИЧАЮЩИЕСЯ ПО СВОЕЙ ПРАВОВОЙ ПРИРОДЕ СФЕРЫ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИЙ КОДЕКС РК ОРИЕНТИРОВАН ПРЕИМУЩЕСТВЕННО НА МАТЕРИАЛЬНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, ВКЛЮЧАЯ УСТАНОВЛЕНИЕ ГАРАНТИЙ СВОБОДЫ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА, МЕХАНИЗМОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И ЗАЩИТЫ ПРАВ СУБЪЕКТОВ БИЗНЕСА.

В свою очередь, АППК определяет процессуальные формы и порядок реализации публично-правовых отношений, включая административные процедуры и административное судопроизводство, направленные на разрешение споров между частными лицами и органами публичной власти. Таким образом, указанные кодексы находятся в соотношении функционального дополнения, обеспечивая комплексное регулирование и защиту прав и законных интересов участников публично-правовых и предпринимательских отношений.

Указанные кодексы не могут применяться изолированно, поскольку лишь их совместное действие

обеспечивает полноценную и эффективную судебную защиту предпринимателей во взаимоотношениях с органами публичной власти.

Таким образом, системное применение Предпринимательского и Административного процедурно-процессуального кодексов РК выступает необходимым условием обеспечения баланса публичных и частных интересов, реализации принципа законности в деятельности органов государственного управления и эффективной защиты прав и законных интересов субъектов предпринимательства.

Как Предпринимательский, так и Административный процедурно-процессуальный кодексы со-

держат нормы, основанные на общем конституционном принципе защиты прав и свобод физических и юридических лиц, включая право на судебную защиту, закрепленное в п. 2 ст. 13 Конституции РК. Указанный конституционный принцип выступает фундаментальной правовой основой регулирования предпринимательской деятельности и административного судопроизводства, предопределяя направленность соответствующих норм на обеспечение эффективной защиты прав и законных интересов субъектов предпринимательства в их взаимоотношениях с органами публичной власти. Тем самым оба кодекса реализуют конституционные гарантии через различные, но взаимодополняющие правовые механизмы – материально-правовые и процессуальные.

Так, ст. 5 Предпринимательского кодекса закрепляет свободу предпринимательской деятельности и обязанность государства обеспечивать ее защиту. Эти положения корреспондируются как со значением принципов административной юстиции, установленным ст. 6 АППК, так и с самими принципами административной юстиции, согласно которым суд обеспечивает восстановление нарушенных прав лица в публичных правоотношениях при нарушении принципов административных процедур и административного судопроизводства в зависимости от его характера и существенности.

В рамках регулирования деятельности по осуществлению государственного контроля и надзора Предпринимательский кодекс (ст.ст. 135-146) устанавливает порядок и условия осуществления проверок за субъектами предпринимательства, определяет формы и сферы контроля, а также регламентирует порядок и сроки проведения проверок. Административный процедурно-процессуальный кодекс РК, в свою очередь, предоставляет предпринимателю право оспаривать действия, решения или бездействие государственных органов, совершенные в ходе таких проверок, как в досудебном, так и в судебном порядке.

Таким образом, Предпринимательский кодекс РК определяет материально-правовые пределы и рамки государственного контроля и надзора, тогда как Административный процедурно-процессуальный кодекс формирует процессуальный механизм защиты прав предпринимателей в случае превышения или нарушения этих пределов. Совместное применение этих нормативных актов обеспечивает комплексную правовую защиту предпринимательской деятельности и баланс

между публичными интересами государства и правами субъектов бизнеса.

В конце 2024 года АППК был дополнен статьей 15-1, именуемой «Единообразие административных процедур и административных актов». Данная норма определяет, что административные процедуры осуществляются путем применения норм права к конкретным (индивидуальным) отношениям на основе определения всех подлежащих применению источников права, в том числе: правовых принципов; нормативных постановлений Конституционного Суда РК, Верховного Суда; ранее примененных административных процедур и ранее принятых административных актов по аналогичным вопросам.

Согласно ч. 3 ст. 91 АППК, рассмотрение жалобы в административном (досудебном) порядке осуществляется вышестоящим административным органом или уполномоченным должностным лицом. В соответствии с ч. 5 той же статьи, обращение в суд возможно лишь после прохождения процедуры досудебного обжалования, если иное не предусмотрено законом.

Вместе с тем отдельные нормативные правовые акты, регулирующие специфические сферы общественных отношений, предоставляют альтернативу: истец может либо пройти процедуру досудебного обжалования, либо сразу обратиться в суд с административным иском.

Еще одной эффективной мерой повышения результативности досудебного урегулирования административных споров является нормативное закрепление персональной ответственности как руководителя административного органа, принявшего незаконный административный акт, так и руководителя вышестоящего органа, оставившего без удовлетворения жалобу на такой акт в рамках досудебной процедуры.

Введение подобной ответственности способствует повышению качества работы государственных органов, стимулирует добросовестное и обоснованное принятие решений, а также усиливает гарантию соблюдения прав и законных интересов граждан и юридических лиц, включая субъектов предпринимательства.

Таким образом, закрепление персональной ответственности на двух уровнях управления формирует дополнительный механизм контроля за законностью действий административных органов и повышает эффективность института досудебного урегулирования административных споров.

АЗАМАТТАР МҮМКІНДІГІН МОЛАЙТҚАН ИНСТИТУТ

Бахытбек БЕГАЛИЕВ,
*Алматы қаласының
мамандандырылған
ауданаралық
өкімшілік сотының
бірінші төрағасы,
отставкадағы судья,
заң ғылымдарының
кандидаты, доцент*

**2021 ЖЫЛДЫҢ 1 ШІЛДЕСІНЕН БАСТАП ҚАЗАҚСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ ӨКІМШІЛІК РӘСІМДІК-ПРОЦЕСТІК КОДЕКСІ
КҮШІНЕ ЕНІП, МАМАНДАНДЫРЫЛҒАН АУДАНАРАЛЫҚ
ӨКІМШІЛІК СОТТАР ЖҰМЫСЫН БАСТАДЫ. БҰЛ ҚАТАРДА,
ӘРИНЕ, ЕЛІМІЗДІҢ ЕҢ ІРІ МЕГАПОЛИСІ АЛМАТЫНЫҢ
МАМАНДАНДЫРЫЛҒАН АУДАНАРАЛЫҚ ӨКІМШІЛІК СОТЫ
ДА БАР. МАҒАН ОСЫ СОТТЫҢ ТҰҢҒЫШ ТӨРАҒАСЫ БОЛУ
МҮМКІНДІГІ БЕРІЛДІ.**

Жалпы алғанда әкімшілік сот ісін жүргізу – бұл сот ісін жүргізудің жаңа нысаны. Оның міндеті, кодекстің 5-бабының 2-тармағына сәйкес, жария-құқықтық қатынастарда жеке тұлғалардың бұзылған немесе дау айтылатын құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін, заңды тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін тиімді түрде қорғау және қалпына келтіру мақсатында әкімшілік істерді әділ, бейтарап және уақытылы шешу болып табылады.

Аталған сотқа алғашқы жылы 1643 талап-арыз келіп түссе, оның 693-і қайтарылды. 404 іске шешім шығарылды, оның ішінде 194 іс қанағаттандырылып, 210 істен бас тартылды. Олардың 190-ы жер дауы бойынша, салық органдарына қойылатын талаптар – 160, сот орындаушыларының әрекетіне шағымдану – 716, басқа даулар бойынша – 244, мемлекеттік сатып алу саласында – 82 болды.

Бұл кодексте бірқатар жаңалық көзделген, мысалы, әкімшілік орган ұғымы енгізіліп, ол «әкімшілік актіні қабылдау, әкімшілік әрекет жасау (әрекетсіздік таныту) жөнінде өкілеттіктер берілген мемлекеттік орган, жергілікті өзін-өзі басқару органы, мемлекеттік заңды тұлға, сондай-ақ өзге ұйым» – деп көрсетілді. Бұған тек мемлекеттік органдар ғана емес, сонымен қатар мемлекеттік басқару саласында өкілеттіктер берілген субъектілер де кіреді. Мысалы, жергілікті өзін-өзі басқару органы, мемлекеттік заң-

ды тұлға, сондай-ақ, әкімшілік актіні қабылдау, әкімшілік әрекетті (әрекетсіздікті) жасау бойынша өкілеттіктер берілген басқа ұйым.

Жаңашылдықтар қатарына әкімшілік сот ісін жүргізу қағидаттары да жатады. Кодекс судьяның рөлін келесідей көрсетеді – ол әкімшілік істің нақты және (немесе) заңды тараптарына қатысты заңда көрсетілген негіздер бойынша өзінің алдын ала құқықтық пікірін айтуға құқылы. Сонымен қатар, кодексте медиация және татуласу рәсімдері де бекітілген. Яғни, тараптар өзара жол беру негізінде әкімшілік процестің барлық сатысында сот шешім шығаруға кеткенге дейін татуласу, медиация немесе дауды партисипативтік рәсім тәртібімен реттеу туралы келісім жасасу арқылы әкімшілік істі толығымен немесе ішінара аяқтай алады. Жауапкердің әкімшілік қалауы болған кезде тараптардың татуласуына жол беріледі. Мысалы, алғашқы төрт ай ішінде біздің сотта 34 іс татуласумен бітті.

Бүгінгі таңда әкімшілік әділет мәселелерінің өзектілігі Қазақстанда азаматтық қоғамның берік негізін құру міндеттерімен негізделген. Бұл өз кезегінде қоғамдық бақылаудың қосымша құқықтық кепілдіктерін талап етеді. Осылайша, азаматтарға билікке әсер етудің көптеген құралдары, соның ішінде ең күшті мүмкіндік ұсынылып, әкімшілік әділет институтын енгізудің және сот шешімдеріне шағымданудың тиімді тетіктері үздіксіз дамытылып келеді.

АДМИНИСТРАТИВНАЯ ЮСТИЦИЯ – ЭТО ПУТЬ К СПРАВЕДЛИВОМУ ГОСУДАРСТВУ

Турсынали ТОЛЕГЕНОВ,
*председатель Специализированного
межрайонного административного
суда города Алматы*

**ЗАЩИТА ПРАВ В СФЕРЕ
АДМИНИСТРАТИВНОЙ ЮСТИЦИИ
В СУДЕБНОМ ПОРЯДКЕ В ГОРОДЕ
АЛМАТЫ ОСУЩЕСТВЛЯЕТСЯ
СУДЕБНОЙ КОЛЛЕГИЕЙ ПО
АДМИНИСТРАТИВНЫМ ДЕЛАМ
АЛМАТИНСКОГО ГОРОДСКОГО
СУДА И СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫМ
МЕЖРАЙОННЫМ
АДМИНИСТРАТИВНЫМ
СУДОМ ГОРОДА АЛМАТЫ.
ПРИ ЭТОМ НА МЕГАПОЛИС
ПРИХОДИТСЯ ПРИБЛИЗИТЕЛЬНО
20% ВСЕХ РАССМОТРЕННЫХ
АДМИНИСТРАТИВНЫХ ДЕЛ
РЕСПУБЛИКИ.**

Ежегодное увеличение количества поступивших дел в суды города Алматы подтверждает повышение доверия населения к судам. Так за шесть месяцев 2021 года в суд поступило 2 391 дело, 2022 году – 4 716 дел, 2023 году – 5 314 дел, 2024 году – 5 503 дела, в 2025 году – 6 271 дело. Тем самым за пять лет количество поступивших административных исков увеличилось на 33 процента. Одновременно с ростом количества поступивших дел увеличилось количество удовлетворенных административных исков, так до 2026 года количество удовлетворенных исков составлял около 48 % из общего количества вынесенных решений, за пять месяцев 2026 года указанный показатель составил 51%.

За период с 2022 по 2025 годы количество дел, урегулированных путем примирения сторон, возросло на 35 процентов – с 521 до 706 дел. Данный показатель демонстрирует развитие культуры досудебного и судебного урегулирования споров, а также стремление государственных органов к поиску компромиссных решений. Также важнейшим показателем эффективности внедрения АППК является вынесения судами частных определений в адрес государственных органов. Этот правовой инструмент выполняет функцию прямого судебного реагирования на выявленные факты нарушения законности, волокиты или пренебрежения правами граждан со стороны должностных лиц.

Статистические показатели Специализированного межрайонного административного суда города Алматы за последние годы демонстрируют устойчивую и крайне позитивную тенденцию к снижению количества таких процессуальных актов: в 2022 году было вынесено 335 частных определений; в 2023 году их число снизилось до 251; в 2024 году этот показатель составил 185; в 2025 году зафиксировано дальнейшее снижение до 179. За 5 месяцев 2026 года судами вынесено всего 85 частных определений.

Получив в первые годы работы судов сотни частных определений, государственные органы были вынуждены провести глубокую работу над ошибками. Служащие стали более тщательно подходить к соблюдению процедурных требований, регламентов и сроков, понимая, что любое формальное или незаконное решение будет жестко пресечено судом. Каждое частное определение влечет за собой обязательное служебное расследование и привлечение виновных служащих к дисциплинарной ответственности. Еще одним революционным и крайне действенным рычагом воздействия на исполнительную власть стал институт денежных взысканий. Ст. 127 АППК наделила судей беспрецедентным правом налагать персональные финансовые санкции на руководителей и сотрудников государственных органов за злоупотребление процессуальными правами, невыполнение требований суда или уклонение от исполнения судебных актов, уникальность этого механизма заключается в том, что денежное взыскание выплачивается из собственных средств государственного служащего, а не из государственного бюджета.

Статистика СМАС города Алматы отражает устойчивую практику использования этой меры принуждения, что позволяет эффективно пресекать формальное отношение государственных органов к закону: в 2022 году судом было вынесено 130 денежных взысканий; в 2023 году этот показатель составил 115; в 2024 году показатель составил 135; в 2025 году 124. За пять месяцев 2026 года суды применили данную меру уже 46 раз.

Анализ оснований наложения денежных взысканий показывает, что в 2026 году 40% были наложены по ч. 3 ст. 127 АППК, 51% – по ч. 4 ст. 127 АППК, и 9% – по ч. 5 ст. 127 АППК. В 2026 году по сравнению с 2025 годом наблюдается увеличение доли денежных взысканий, связанных со злоупотреблением процессуальными правами и неисполнением процессуальных обязанностей (ч. 3 ст. 127 АППК), при одновременном снижении доли взысканий за проявление неуважения к суду (ч. 4 ст. 127 АППК). Вместе с тем доля денежных взысканий, наложенных за неисполнение судебных актов (ч. 5 ст. 127 АППК), незначительно снизилась с 9,5% до 9%.

В рамках форума с участием Президента К.-Ж. Токаева, состоявшегося 5 июня 2026 года, были обозначены ключевые ориентиры дальнейшего развития правовой и административной системы государства. «Административная юстиция и ее роль в обеспечении верховенства права» имеет важное значение для оценки современных тенденций развития административного судопроизводства. В своем выступлении Президент отметил результаты проводимой реформы административной юстиции, выразившиеся в повышении качества судебного разбирательства, усилении

роли суда в исследовании доказательств, а также в увеличении доли споров, разрешаемых в пользу граждан и субъектов предпринимательства, что свидетельствует об укреплении гарантий судебной защиты от неправомερных действий.

Особый акцент был сделан на закреплении принципов «Слышащего государства», а также «Закон и Порядок» как базовых ориентиров государственной политики, направленных на обеспечение верховенства права и повышение ответственности государственных органов. Одновременно отмечено значение цифровых инструментов взаимодействия, включая платформу «e-Әтініш» и нормы АППК, способствующих снижению административной нагрузки, повышению прозрачности процедур и ускорению рассмотрения обращений и споров.

Вышеуказанные подтверждают устойчивую тенденцию к усилению роли административной юстиции как механизма судебного контроля за публичной администрацией и совершенствованию процессуальных гарантий в административном судопроизводстве.

Несмотря на успехи и статистические показатели, пятилетний юбилей – это также время для конструктивного анализа существующих вызовов и выработки векторов дальнейшего развития. Практика работы СМАС города Алматы выявила ряд аспектов, требующих дальнейшего законодательного и методического совершенствования: 1. несмотря на снижение количества процессуальных нарушений, сохраняется определенный уровень и стремление действовать по старым, сугубо бюрократическим шаблонам; 2. судьи по-прежнему регулярно сталкиваются со случаями, когда представители ответчиков (государственных органов) приходят на процессы неподготовленными, представляют размытые формулировки вместо четких доказательств, что и приводит к наложению денежных взысканий. Требуется дальнейшее системное повышение квалификации юристов, представляющих интересы государства в судах.

Также в профессиональном сообществе все чаще поднимается вопрос о включении в юрисдикцию административной юстиции некоторых категорий дел, которые в настоящее время рассматриваются в рамках гражданского или административно-деликатного производства (КоАП), но по своей природе являются публично-правовыми спорами. Таким образом, подведение итогов первой пятилетки демонстрирует, что АППК стал живым, постоянно развивающимся и гибким органом. Административные суды успешно преодолели этап становления и сегодня выступают главным гарантом стабильности правовой системы, последовательно приближая казахстанское общество к международным стандартам правового государства.

Нұрбол СЕЙЛОВ,
Алматы қаласының
мамандандырылған ауданаралық
әкімшілік сотының судьясы

**ТАРИХИ ТҰРҒЫДАН АЛҒАНДА,
ӘКІМШІЛІК ӘДІЛЕТ XIX ҒАСЫРДА
ЗАҢ ҮСТЕМДІГІНІҢ ҚАЖЕТТІ ЭЛЕМЕНТІ
РЕТІНДЕ ҚАЛЫПТАСҚАНЫ БЕЛГІЛІ, ОНЫҢ
ҚАҒИДАЛАРЫ АЗАМАТТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ
МЕН БОСТАНДЫҚТАРЫНА МЕМЛЕКЕТТІК
ОРГАНДАРДЫҢ, ЕҢ АЛДЫМЕН АТҚАРУШЫ
БИЛІКТІҢ, ЗАҢСЫЗ ӘРЕКЕТТЕРІНЕН КЕПІЛДІК
БЕРУ БОЛЫП ЖАРИЯЛАНҒАН.**

ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУДЫҢ ТІРЕГІ

Әкімшілік сот ісін жүргізу – бұл сот ісін жүргізудің жаңа нысаны. Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекстің 5-бабы 2-тармағына сәйкес, әкімшілік сот ісін жүргізудің міндеті жария-құқықтық қатынастарда жеке тұлғалардың бұзылған немесе дау айтылатын құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін, заңды тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін тиімді түрде қорғау және қалпына келтіру мақсатында әкімшілік істерді әділ, бейтарап және уақытылы шешу болып табылады.

Атап айтқанда, әкімшілік орган ұғымы енгізіледі: «әкімшілік актіні қабылдау, әкімшілік әрекет жасау (әрекетсіздік таныту) жөнінде өкілеттіктер берілген мемлекеттік, жергілікті өзін-өзі басқару органдары, мемлекеттік заңды тұлға, сондай-ақ өзге ұйым» – деп көрсетілген. Оған тек мемлекеттік органдар ғана емес, сонымен қатар, мемлекеттік басқару саласында өкілеттіктер берілген субъектілер де кіреді, мысалы, жергілікті өзін-өзі басқару органы, мемлекеттік заңды тұлға, сондай-ақ, әкімшілік актіні қабылдау, әкімшілік әрекетті (әрекетсіздікті) жасау бойынша өкілеттіктер берілген басқа ұйым.

Соттың белсенді рөлі қағидатын былайша тұжырымдады: «Сот әкімшілік процеске қатысушылардың түсініктемелерімен, арыздарымен, өтінішхаттарымен, олар ұсынған дәлелдермен, дәлелдемелермен және әкімшілік істің өзге де материалдарымен шектеліп қана қоймай, әкімшілік істі дұрыс шешу үшін маңызы бар барлық нақты мән-жайды жан-жақты, толық және объективті түрде зерттейді. Сонымен қатар, сот өз бастамасы немесе әкімшілік процеске қатысушылардың уәжді өтінішхаты бойынша қосымша материалдар мен дәлелдемелерді жинайды, сондай-ақ, әкімшілік сот ісін жүргізу міндеттерін шешуге бағытталған өзге де әрекеттерді орындайды».

Жалпы алғанда, әкімшілік сот ісін жүргізудегі соттың белсенді рөлі қағидатын іске асыру құқық қорғау функцияларын орындауды қамтамасыз етуге және әкімшілік сот ісін жүргізу міндеттерін шешуге қызмет етуге арналған. Бұл қағидатты сақтау әкімшілік соттарға дәлелдемелер жинау кезінде белсенділік танытуға, әкімшілік сот ісін жүргізуді құруға негіз болады, нәтижесінде істің мән-жайларын неғұрлым толық анықтауға және соттың заңды негізделген шешімін шығаруға мүмкіндік береді.

Алишер АМАНГЕЛЬДИЕВ,
судья Специализированного межрайонного
административного суда г. Алматы

В КАЗАХСТАНЕ ДЕТИ-СИРОТЫ И ДЕТИ, ОСТАВШИЕСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ, ОСТАЮТСЯ ОДНОЙ ИЗ НАИБОЛЕЕ УЯЗВИМЫХ КАТЕГОРИЙ НАСЕЛЕНИЯ. ПО СОСТОЯНИЮ НА 2021 ГОД, В СТРАНЕ ТАКИХ ДЕТЕЙ НАСЧИТЫВАЛОСЬ БОЛЕЕ 23 ТЫСЯЧ, И ОКОЛО 80 % ИЗ НИХ НЕ ИМЕЛИ ЖИЛЬЯ. ПОСЛЕ ВЫПУСКА ИЗ ДЕТСКИХ УЧРЕЖДЕНИЙ МНОГИЕ ИЗ НИХ СТАЛКИВАЮТСЯ С ТРУДНОСТЯМИ ПРИ ПОЛУЧЕНИИ КВАРТИРЫ ИЗ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФОНДА.

ВОПРОСЫ ЗАЩИТЫ ЖИЛИЩНЫХ ПРАВ ДЕТЕЙ-СИРОТ

Хотя законодательство формально предоставляет этой категории граждан дополнительные гарантии, на практике их жилищные права часто нарушаются. В 2021–2022 годах в Специализированный межрайонный административный суд Алматы поступило значительное количество исков от сирот. В 2021 году удовлетворяемость исков составила почти 76 %, в первом полугодии 2022 года – 58 %. Основные категории споров касаются постановления и снятия с учета нуждающихся в жилье, приватизации жилья и жилищных выплат.

Закон «О жилищных отношениях» прямо запрещает снимать детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, с учета нуждающихся в жилье. Тем не менее государственные органы нередко нарушают эту норму.

Так, СМАС г. Алматы признал незаконным снятие с учета гражданки К., которая значилась в очереди как ребенок-сирота. Основанием для снятия послужила ее регистрация в Алматинской области. Суд указал, что реализация права на выбор места жительства не может лишать сироту права на получение жилья. Иск был удовлетворен.

Другая распространенная проблема – отказ в приватизации жилья лицам старше 29 лет. В деле гражданина Н. управление отказало ему в приватизации на том основании, что на момент обращения

он превысил возраст 29 лет. Суд признал отказ незаконным, разъяснив, что возрастное ограничение применяется только при постановке на учет, но не при приватизации уже предоставленного жилья. Иск был удовлетворен.

Анализ судебной практики выявил системные нарушения со стороны административных органов: 1) отсутствие надлежащей регистрации обращений и административных процедур; 2) несоблюдение требований об извещении заявителя и предоставлении ему возможности высказать свою позицию; 3) отсутствие централизованного учета детей-сирот по республике.

Органы опеки и местные исполнительные органы часто не принимают своевременных мер по постановке детей-сирот на учет. Это приводит к тому, что многие выпускники детских домов остаются без жилья.

Судебная практика показывает, что значительная часть нарушений жилищных прав детей-сирот происходит из-за неправильного применения законодательства административными органами. Защита прав сирот и детей, оставшихся без попечения родителей имеет особое значение, требует слаженной работы всех государственных структур для обеспечения жилищных прав этой категории граждан.

ӨЗГЕРІСТЕРДІҢ ӨЗГЕШЕЛІГІ

Ардақ АХМЕТОВА,

*Алматы қаласының мамандандырылған
ауданаралық әкімшілік сотының судьясы*

ӘКІМШІЛІК ӘДІЛЕТТІ ДАМУ МАҚСАТЫНДА КЕЙБІР ЗАҢНАМАЛЫҚ АКТІЛЕРГЕ ӘКІМШІЛІК ӘДІЛЕТ, НОРМА ШЫҒАРУ ЖӘНЕ ЗАҢ КӨМЕГІН ҰЙЫМДАСТЫРУ БОЙЫНША ЕНГІЗІЛГЕН ӨЗГЕРІСТЕРДЕ ӘКІМШІЛІК РӘСІМДЕРДІҢ АШЫҚТЫҒЫ МЕН ІС ЖҮРГІЗУ КЕПІЛДІКТЕРІН КҮШЕЙТУ, ҚҰҚЫҚ ҚОЛДАНУДЫҢ БІРЫҒАЙ ТӘЖІРИБЕСІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ КӨЗДЕЛГЕН. ӘКІМШІЛІК РӘСІМДІК-ПРОЦЕСТІК КОДЕКСТІҢ (ӘРПК) 20-БАБЫНА СӘЙКЕС ӘКІМШІЛІК РӘСІМГЕ ҚАТЫСУШЫЛАР ЕНДІ ӨЗ ҰСТАНЫМДАРЫН ӘКІМШІЛІК ОРГАН НЕМЕСЕ ЛАУАЗЫМДЫ АДАМ ШЕШІМ ҚАБЫЛДАМАЙ ТҰРЫП БІЛДІРЕ АЛАДЫ.

Аталған кодекстің 73-бабына сәйкес, тыңдау жазбаша және ауызша түрде өткізіледі. Ал хаттама ауызша айтылған пікірлер бойынша жүргізіледі. Тыңдауды ауызша нысанда өткізу үшін әкімшілік рәсімге қатысушы алдын ала шешімді алған күннен бастап екі жұмыс күнінен кешіктірмей өтінішхат мәлімдеуге құқылы. Сонымен қатар, кодексте әкімшілік рәсімдерді есепке алуға айрықша көңіл бөлінген. Тағы бір өзгеріс, әкімшілік рәсімге қатысушы әкімшілік іс материалдарымен іс қаралу барысында да, содан кейін де таныса алады. Сондай-ақ, әкімшілік шешімдерге шағымдану тәртібі де жаңартылды. Әкімшілік орган немесе лауазымды адам әкімшілік актіні қабылдаса немесе іс-әрекет жасамаса, онда белгіленген мерзім өтісімен олар актіні қабылдаудан немесе әрекетті орындаудан бас тартты деп есептеледі. Сотқа дейін шағымды жоғары тұрған әкімшілік орган, лауазымды адам қарайды. Қорғау тәртібін әкімшілік органың әкімшілік актіні қабылдау сатысында түсіндіру міндеттелді.

ӘРПК-нің 80-бабымен белгіленгендей, шағымдарды қарауға, оны беру мерзіміне, сондай-ақ, әкімшілік актісіне шағымдану тәртібіне уәкілеттік берілген. Бұл ереженің принципті маңызы бар, өйткені, ол ақпараттың жетіспеушілігінен азамат немесе заңды тұлға өз құқықтарын жедел және тиімді қорғау мүмкіндігінен айырылатын жағдайды жояды. Осы кодексте белгіленген жағдайларда ақшалай айыппұл салу ӘРПК-нің

127-бабына сай қолданылады. Ақшалай өндіріп алуға қатысты өзгерістің бірі – сот процесінде тәртіпті қамтамасыз ету мен процеске қатысушылардың құқықтарын қорғау арасындағы ақылға қонымды теңгерімді сақтау. Яғни, төлемді кейінге қалдыру, айыппұл сомасын азайту немесе бөліп төлеу мүмкіндігі қарастырылды. Бұлардың әрбірі істің нақты жағдайларын ескеруде азаматтарға ыңғайлылық тудырауы анық.

ӘРПК 26-1-тараумен, оның ішінде 167-1, 167-2, 167-3 баптарымен толықтырылды. Мұндағы маңызды қадам дәлелдеу жүктемесі ережелерін нақтылау болды. Заңға тәуелді актілерге дауласатын жағдай болғанда оның заңдылығын актіні қабылдаған орган дәлелдеуге міндетті. Бұл тәсіл азаматтар мен заңды тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауда белсенді рөл атқаратын әкімшілік сот төрелігінің қағидатымен үндеседі. Сотқа талап-арыз беру мерзімдерінің нақты көрсетілуі процеске қатысушылар арасында құқықтық анықтық пен тәртіпті сақтауға ықпал етеді. Әкімшілік актінің заңдылығын даулау туралы талап сотқа талап қоюшының құқықтары бұзылған күннен бастап үш ай ішінде сотқа беріледі.

Мемлекет басшысы Үкімет пен заң шығарушы, сондай-ақ, әкімшілік органдарға, олардың лауазымды қызметкерлеріне «еститін мемлекетке» айналу қажеттігін айтты. Халықтың мұң-мұқтажын дер кезінде есту мемлекеттік органдарға үлкен жауапкершілік жүктейді.

Салтанат БАЗАРОВА,
Алматы қаласының мамандандырылған
ауданаралық әкімшілік сотының судьясы

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ӘКІМШІЛІК
РӘСІМДІК-ПРОЦЕСТІК КОДЕКСІНІҢ (БҰДАН
ӨРІ-ӘРПК) ҚАҒИДАЛАРЫНА СӘЙКЕС,
ӘКІМШІЛІК ПРОЦЕСС АУЫЗША НЕ
ЖАЗБАША ТАЛҚЫЛАУ ЖОЛЫМЕН ЖҮЗЕГЕ
АСЫРЫЛАДЫ. ЖАЗБАША ІС ЖҮРГІЗУ
ТАРАПТАР ҰСЫНҒАН ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕР
НЕГІЗІНДЕ СОТ ОТЫРЫСЫН ӨТКІЗБЕСТЕН
ДАУДЫ ШЕШУ ДЕП ТҮСІНІЛЕДІ.**

ЖАЗБАША ІС ЖҮРГІЗУДІҢ ТИІМДІЛІГІ

Айта кету керек, азаматтық процесте ұқсас құрал бар. Ол жеңілдетілген өндіріс деп аталады. Бұл өндірісте де дау тараптардың шақыруынсыз шешіледі. Алайда, бұл іс жүргізу ҚР Азаматтық процестік кодексінде айқындалған істер санаты бойынша ғана қолданылады.

Жазбаша іс жүргізуде барлық санаттағы істерді қарау көзделген. Істі қараудың бұл форматы процеске қатысушыға уақыт пен сот шығындарын үнемдеуге, еңбек ресурстарын ұтымды пайдалануға, іс жүргізу құқықтары мен міндеттерін сақтауға, т.б. мүмкіндік берді. Алматы қаласы мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотының статистикалық деректеріне сәйкес, жазбаша іс жүргізуде қаралған істердің саны жылдан-жылға артып келеді, мысалы, 2024 жылы – 550, 2025 жылы – 901, 2026 жылдың бес айында 499 іс қаралды.

Кейбір жағдайда процеске қатысушылар бұған қатысқысы келмейді, себебі, ауызша түсіндірусіз сот олардың пайдасына шешім қабылдамайды деп ойлайды. Бірақ, олай емес, алдын ала тыңдаулар мен сот талқылаулары өткізіледі. Мұның бәрі талап қоюшының немесе жауапкердің сотқа өз ұстанымын білдіруі үшін жүргізіледі. Жазбаша іс жүргізуде сотқа тек әкімшілік іс жүргізу, жауапкердің пікірі және дәлелдемелер жеткілікті.

Қажет болған жағдайда сот ауызша талқылауға уақытша ауысып, (мысалы, жеке іс жүргізу әрекетін жасау үшін (дәлелдемелерді олардың орналасқан жері бойынша қарау және зерттеу, сараптама тағайындау, көшпелі сот отырысы

және т. б.) немесе іс жүргізу мәселесін шешу үшін (куәгерлерді тыңдау, қосымша мән-жайларды анықтау не қосымша дәлелдемелерді зерттеу, мамандардың консультациялары мен түсіндірмелері үшін) және жазбаша іс жүргізу форматында жалғастыра алады. Сондай-ақ, сот соттың белсенді рөлі қағидатын қолдану және өз бастамасы бойынша қосымша дәлелдемелер талап ету мүмкіндігінен айырылмайды.

Мәні бойынша шешім шығарылғанға дейін жазбаша іс жүргізу кезінде талап қоюшының талап қоюдың нысанасын немесе негізін өзгерту, талап қою талаптарын ұлғайту немесе азайту туралы арызбен сотқа қосымша жүгінуі алып тасталмайды, мұндай өтініштерді қабылдауға тыйым салынбайды.

Жазбаша іс жүргізу іс ақылға қонымды мерзімде, бірақ, талап қойылған күннен бастап үш ай ішінде қаралады, аса күрделі істер бойынша бұл мерзім үш айға дейін ұзартылуы мүмкін.

Жазбаша іс жүргізу тәртібімен қаралған әкімшілік іс бойынша шешім ӘРПК-нің 24-тарауында белгіленген және жазбаша іс жүргізудің мәніне сәйкес келетін қағидалар ескеріле отырып қабылданады және апелляциялық, кассациялық тәртіппен шағым жасалуы мүмкін.

Сот шешімінде көрсетілген күн жазбаша іс жүргізу үшін шешім шығарылған күн болып табылады. Сот кез келген жағдайда шешім шығарады және ол істің ауызша не жазбаша тәртіпте қаралғанына байланысты болмайды. Егер айырмашылық болмаса, неге осы мүмкіндікті пайдаланбаққа?!

СПОРЫ, ВОЗНИКАЮЩИЕ ПРИ ОТКАЗЕ В ИЗМЕНЕНИИ ЦЕЛЕВОГО НАЗНАЧЕНИЯ ЗЕМЕЛЬНОГО УЧАСТКА

Салтанат БАЙКЕТАЕВА,
судья Специализированного
межрайонного административного
суда города Алматы

5 АПРЕЛЯ 2023 ГОДА В ГЛАВУ 5 ЗЕМЕЛЬНОГО КОДЕКСА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН БЫЛИ ВНЕСЕНЫ ДОПОЛНЕНИЯ, А ИМЕННО В СТАТЬЮ 49-1, КОТОРАЯ ВВЕДЕНА В ДЕЙСТВИЕ С 1 ИЮЛЯ 2023 ГОДА. В ВИДУ ВНЕСЕННЫХ ДОПОЛНЕНИЙ В ЗЕМЕЛЬНЫЙ КОДЕКС, ПРИКАЗ МИНИСТРА СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА РК ОТ 1 ОКТЯБРЯ 2020 ГОДА № 301 ТАКЖЕ БЫЛ ДОПОЛНЕН 12 АВГУСТА 2023 ГОДА ПРИЛОЖЕНИЕМ № 4 КАК «ПРАВИЛА ОКАЗАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ УСЛУГИ «ВЫДАЧА РЕШЕНИЯ НА ИЗМЕНЕНИЕ ЦЕЛЕВОГО НАЗНАЧЕНИЯ ЗЕМЕЛЬНОГО УЧАСТКА», ВВЕДЕН В ДЕЙСТВИЕ С 9 ОКТЯБРЯ 2023 ГОДА. ДАННАЯ НОРМА БЫЛА ДОПОЛНЕНА В ЧАСТИ КОМПЕТЕНЦИИ СТРУКТУРНОГО ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ МЕСТНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО ОРГАНА, ОСУЩЕСТВЛЯЮЩЕГО ФУНКЦИИ В СФЕРЕ АРХИТЕКТУРЫ И ГРАДОСТРОИТЕЛЬСТВА.

В нынешней редакции решение местного исполнительного органа города республиканского значения об изменении целевого назначения земельного участка принимается с момента поступления итогового заключения об изменении целевого назначения земельного участка от соответствующего структурного подразделения местного исполнительного органа. Местный исполнительный орган города республиканского значения, столицы, города областного значения в течение одного рабочего

дня направляет поступившее заявление об изменении целевого назначения земельного участка в структурное подразделение соответствующего местного исполнительного органа, осуществляющее функции в сфере архитектуры и градостроительства. Структурное подразделение – в нашем случае это КГУ «Управление городского планирования и урбанистики города Алматы» в течение трех рабочих дней со дня поступления заявления определяет возможность использования земельного участка по заявленному целевому

назначению, составляет схему использования земельного участка и направляет на согласование одновременно всем заинтересованным государственным органам и иным организациям.

За девять месяцев 2025 года в Специализированный межрайонный административный суд города Алматы поступило 362 иска, из их рассмотрено с вынесением решения 143. Поскольку наибольшее количество поступивших исков поступают от физических и юридических лиц по оспариванию мотивированных отказов структурного подразделения местного исполнительного органа, осуществляющего функции в сфере архитектуры и градостроительства, по месту нахождения земельного участка в изменении целевого назначения земельного участка, возникла необходимость обсудить правомерность действий (бездействия) указанного органа, по оказанию государственной услуги и применения административной процедуры при рассмотрении заявлений от услугодателя, также в соответствии со ст. 49-1 Земельного кодекса РК.

Как выше указывалось, с 10 октября 2023 года Управление городского планирования и урбанистики города Алматы начало осуществлять указанную государственную услугу.

Одним из оснований для признания незаконным является мотивированный отказ.

Еще один вопрос практически во всех случаях при оспаривании услугополучателем мотивированного отказа, суд усматривает формальное проведение административной процедуры в части направления уведомления о предварительном решении об отказе в оказании государственной услуги, и проведения заслушивания.

Управление не может подтвердить получение услугополучателем уведомления о предварительном решении об отказе, не составляется протокол заслушивания с указанием причин не проведения.

Согласно Правил, уведомление о заслушивании направляется не позднее чем за три рабочих дня до завершения срока оказания государственной услуги, а заслушивание проводится не позднее двух рабочих дней со дня уведомления.

В своих доводах в суде структурное подразделение в лице управления ссылается, что невозможно отследить доставку получения уведомления и приглашения на заслушивание услугополучателем, в

связи с его неявкой заслушивание не проводится, протокол заслушивания не составляется, однако указывается в мотивированном отказе.

Однако данные действия противоречат требований Правил, так и ст. 73 Административного процедурно-процессуального кодекса РК, где четко указано о необходимости уведомить участника административной процедуры, предоставить возможность выразить свою позицию к предварительному решению.

В случае, установленном п.п. 4) настоящей части, административный орган, должностное лицо обязаны указать в административном акте доводы, по которым заслушивание не проводилось.

Данная норма обязывает услугодателя в строгом соответствии проводить заслушивания, так как ни один из семи подпунктов не применим управлением при не проведении заслушивания.

Не проведение заслушивания при оказании государственной услуги является нарушением административной процедуры, что также влечет отмену административного акта, с обязанием услугодателя повторно рассмотреть заявление с применением административной процедуры с вынесением соответствующего административного акта.

Таким образом, при практическом применении норм п. 8 Приложения №4 Правил возникает вопрос отслеживания получения услугополучателем уведомления о предварительном решении, а также приглашение на заслушивание, который не отрегулирован в Правилах, и в автоматизированной программе по оказанию государственной услуги, которые требуют их разрешения со стороны разработчика автоматизированной программы, и Правил по оказанию государственной услуги.

В целом со стороны управления не соблюдаются требования Правил 301 по оказанию государственной услуги по обращению заявителей, нарушается порядок проведения процедур. Принимая во внимание вышеизложенное, государственный орган в лице местного исполнительного органа должен принимать все необходимые меры по соблюдению порядка оказания государственной услуги и усилить работу по совершенствованию административной процедуры в части надлежащего уведомления заявителя о предварительном решении, и обязательного проведения заслушивания, для разрешения и уменьшения возникновения споров в суде.

МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАНДАРДЫҢ ІШКІ ӘКІМШІЛІК ПРОЦЕДУРАЛАРЫ

Лаура БЕЛГИБАЕВА ,

Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотының судьясы

ІШКІ ӘКІМШІЛІК ПРОЦЕДУРАЛАР ЛАУАЗЫМДЫ ТҰЛҒАНЫҢ БІРЖАҚТЫ БАСҚАРУШЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ НЕМЕСЕ МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАННЫҢ КОЛЛЕГИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ БОЛЫП ТАБЫЛАДЫ, БҰЛ МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАНДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІМЕН, ҚЫЗМЕТТІК ҚҰЖАТТАРДЫҢ ІШКІ ТӘРТІППЕН ҚАРАЛУЫ, МЕН ӨТУІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ОРЫНДАЛУЫ ІШКІ БАҚЫЛАУМЕН ТЫҒЫЗ БАЙЛАНЫСТЫ БОЛАДЫ.

Мемлекеттік органдардың, олардың құрылымдық және аумақтық бөлімшелері мен лауазымды тұлғалар арасында ақпарат алмасу, функциялардың бәсекеге қабілетті ортаға берілуін жүзеге асыру тәртібімен реттеледі. Осы норма ҚР Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің (ӘРПК) 4-бабының 26-тармағымен бекітілген.

ӘРПК-да қарастырылған ішкі әкімшілік процедуралардың жүзеге асырылу тәртібі Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерінің реттелмеген бөлігінде көрсетілген қызметтерде қолданылады. Олардың қатарында Мемлекет басшысының қызметін қамтамасыз ететін мемлекеттік органдар мен лауазымды тұлғалар, Президентке тікелей бағынатын және есеп беретін мемлекеттік органдар, бірінші Президент – Елбасының канцеляриясы, Парламент палаталарының, Орталық сайлау комиссиясының аппараттары, ҚР Конституциялық кеңес, Жоғарғы Сот кеңесі, Қауіпсіздік кеңесі, Жоғарғы Сот және Қазақстан Республикасы соттарының аппараттары, Үкімет пен Премьер-Министрдің канцеляриясы, орталық атқарушы органдар және олардың құрылымдық және аумақтық бөлімшелері, жергілікті өкілді органдарының аппараттары, жергілікті атқарушы органдар бар.

Ішкі әкімшілік процедураларға тән белгілердің біріншісіне қызметтің тек мемлекеттік органдарға арналуы, екіншісіне қызметтің ішкі сипатқа ие болуы (мемлекеттік органды ұйымдастыру мәселелері, қызметтік құжаттардың ішкі тәртіппен қаралуы мен өтуі және олардың орындалуын ішкі бақылау, мемлекеттік органдардың, олардың құрылымдық және аумақтық бөлімшелерінің және лауазымды тұлғаларының арасында ақпарат алмасу) жатады.

Аталған белгілер ішкі әкімшілік процедураны «негізгі» процедурадан айыруды анықтайды, өйткені, негізгі әкімшілік процедураның субъектісі тек мемлекеттік орган ғана емес, сонымен қатар, субъектілік құрамы кеңірек әкімшілік орган бола алады. Сондай-ақ, ішкі әкімшілік процедура – бұл мемлекеттік органның өзін және мемлекеттік органдар арасындағы ақпарат алмасуды бағыттайтын қызмет, ал негізгі әкімшілік процедура – сыртқы сипатта, себебі, ол жеке және заңды тұлғаларға бағытталған.

ӘРПК-да қарастырылған ішкі әкімшілік процедуралар мемлекеттік органдардың қызметінде жүзеге асырылады:

1) төменгі деңгейдегі мемлекеттік органдар мен лауазымды тұлғалардың жоғары тұрғандарға бағынышты болуы, мемлекеттік сайлау органдарын қоспағанда;

2) жеке тұлға, қоғам және мемлекет мүдделерінің өзара жауапкершілігі мен тепе-теңдігі жағдайында;

3) барлық мемлекеттік органдар мен лауазымды тұлғалардың құзыретін қатты айыру және үйлесімді жұмысы негізінде.

Осылайша, ішкі әкімшілік процедураларға мемлекеттік органдардың заңдық емес қызмет түрлері жатады, олар құқықтық актілерді қабылдаумен немесе заңды маңызы бар әрекеттер жасаумен байланысы жоқ, әкімшілік-құқықтық қатынастарды тудырмайды, өзгертпейді және тоқтатпайды. Алайда оның маңызы төмендетілмеуі қажет, өйткені, олар мемлекеттік органдардың мемлекеттік-биліктің өкілеттіктерін орындауын қамтамасыз етеді.

Ішкі әкімшілік процедураларды ұйымдастыру деңгейі мен дәрежесі мемлекеттік органдардың жалпы жұмыс тиімділігін айтарлықтай анықтайды.

Айман ДЖАМБЫРБАЕВА,
судья Специализированного межрайонного
административного суда города Алматы

**АДМИНИСТРАТИВНЫЙ СУДЕБНЫЙ ПРОЦЕСС
ОСУЩЕСТВЛЯЕТСЯ ПУТЕМ УСТНОГО
СУДЕБНОГО РАЗБИРАТЕЛЬСТВА, А ТАКЖЕ
ПИСЬМЕННОГО РАЗБИРАТЕЛЬСТВА. ДЛЯ
РАССМОТРЕНИЯ АДМИНИСТРАТИВНОГО ДЕЛА
В ПИСЬМЕННОМ ПРОИЗВОДСТВЕ, СУД ВПРАВЕ
В ПОРЯДКЕ ПОДГОТОВКИ ДЕЛА К СУДЕБНОМУ
РАЗБИРАТЕЛЬСТВУ НА СТАДИИ ПРЕДВАРИТЕЛЬНОГО
СЛУШАНИЯ, ПРЕДЛОЖИТЬ СТОРОНАМ О
РАССМОТРЕНИИ СООТВЕТСТВУЮЩЕГО ДЕЛА
В ТАКОМ РАЗБИРАТЕЛЬСТВЕ. И, ПОЛУЧИВ ИХ
СОГЛАСИЕ, СУД ВПРАВЕ РАССМОТРЕТЬ ДЕЛО В
УКАЗАННОМ ВИДЕ ПРОИЗВОДСТВА.**

ПИСЬМЕННОЕ ПРОИЗВОДСТВО В АППК

Письменное производство дает возможность рассмотреть дело без вызова сторон, упрощая процедуру ведения судебного процесса, способствуя экономии времени участников процесса и судебных издержек, связанных с производством по делу. Таким образом, главное отличие и особенность письменного разбирательства заключаются в том, что в порядке указанного производства дело рассматривается без проведения устного разбирательства. Но суд вправе по собственному усмотрению перейти к устному разбирательству, если это необходимо для правильного разрешения дела.

Административное дело в письменном разбирательстве рассматривается в разумный срок, но не более чем до трех месяцев со дня предъявления иска. Но не надо путать данный институт с упрощенным производством, предусмотренным главой 21-1 ГПК РК, когда дело рассматривается в месячный срок со дня принятия иска в производство суда.

Письменное производство в АППК дает больше положительных моментов, начиная с трехмесячного срока рассмотрения до возможности перехода в устное производство при необходимости, и затем вернуться снова в письменное производство.

При рассмотрении дела в письменном разбирательстве суд письменно информирует участников процесса о поступлении иска, необходимости предоставления ответчиком отзыва и документов не позднее десяти рабочих дней, а также письменно разъясняет их процессуальные права и обязанности. При рассмотрении административного дела в таком порядке судом исследуются доказательства, представленные сторонами и истребованные по собственной инициативе, и по ним принимается решение.

Более того, после получения письменных возражений и документов, судья устанавливает дату, до которой участники процесса могут представить дополнительные ходатайства и документы, а также доказательства.

Если остановиться на процедуре вынесения решения по административному делу, рассматриваемому в порядке письменного производства, то решение в таком порядке принимается с учетом правил, установленных главой 24 АППК, и соответствующих существу письменного производства, и может быть обжаловано в апелляционном и кассационном порядках. Датой вынесения решения для письменного производства является дата, указанная в решении суда (ч. 3 ст. 151 АППК).

Жанар ЖАНАТБЕКОВА,
Алматы қаласының мамандандырылған
ауданаралық әкімшілік сотының судьясы

СОТ ШЕШІМІ – СОТ ЖҰМЫСЫНЫҢ ЕҢ НЕГІЗГІ ТҮЙІНІ. СОТҚА ЖҮГІНГЕН АЗАМАТТАР ӨЗ ҚҰҚЫҚТАРЫНЫҢ МІНСІЗ ҚОРҒАЛЫП ҚАНА ҚОЙМАЙ, СУДЬЯ ШЫҒАРҒАН ШЕШІМНІҢ ДЕР КЕЗІНДЕ ОРЫНДАЛҒАНЫН ҚАЛАЙДЫ. СЕБЕБІ, СОТ АКТІЛЕРІ ОРЫНДАЛУЫМЕН ҚҰНДЫ.

СОТ ШЕШІМІ ОРЫНДАЛУЫМЕН ҚҰНДЫ

Қазақстан Республикасының Азаматтық процестік кодексінің 21-бабының 2, 3 бөліктеріне сәйкес заңды күшіне енген сот актілері, сондай-ақ сот төрелігін жүргізу кезінде соттар мен судьялардың өкімдері, талаптары, тапсырмалары, шақырулары, сұрау салулары және басқа да өтініштері барлық мемлекеттік органдар, жергілікті өзін-өзі басқару органдары, заңды тұлғалар, лауазымды адамдар, азаматтар үшін міндетті және Қазақстан Республикасының бүкіл аумағында орындалуға жатады. Сот актілерін орындамау, сол сияқты сотты құрметтемеудің өзге де көрінісі заңда көзделген жауаптылыққа әкеп соғады.

Әкімшілік әділет жүйесінде сот бақылауы – мемлекеттік органдардың, лауазымды тұлғалардың және өзге де әкімшілік әрекеттердің заңдылығын қадағалау құралы. Бұл бақылау Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексі (ӘРПК) арқылы жүзеге асырылады.

Қазіргі таңда Қазақстанның құқықтық жүйесінде әкімшілік әділеттің орны ерекше. Оның негізгі өзегі – әкімшілік органдардың шешімдері мен әрекеттерінің заңдылығын қамтамасыз ету. Осы орайда сот бақылауы институты азамат пен мемлекет арасындағы теңгерімді сақтайтын басты тетікке айналды.

ӘРПК-нің 28-тарауы сот бақылауына арналған. 171-бапта көрсетілгендей, сот шешімі заңды күшіне енгеннен кейін сот үш жұмыс күні ішінде жауапкерге орындау үшін жібереді. Ал жауапкер өз кезегінде сот шешімін бір айдың көлемінде орындауы

тиіс, әрі шешімнің орындалғанын сотқа хабарлауға міндетті. Яғни, ӘРПК талаптарына сәйкес шешімдердің орындалуы соттың тікелей бақылауында болады. Сонымен қатар, сот шешімі белгіленген уақытта ерікті түрде орындалмаса, алғашқы сақтыдағы сот ақшалай айыппұл салады. Ақшалай өндіруді қолдану шарасы ӘРПК-нің 127-бабы бойынша жүзеге асырылады. Соттың шешімін, соттың тараптардың татуласу, медиация немесе дауды партисипативтік рәсім тәртібімен реттеу туралы келісімін бекіту туралы ұйғарымын орындамағаны үшін сот осы сот актісінде ол бір айдан аспайтын мерзім ішінде орындалуға жататын мерзімді көрсете отырып, жауапкерге елу айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде ақшалай өндіріп алуды қолданады.

Статистика бойынша 2025 жылдың көрсеткіштері негізінде Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотымен мемлекеттік мекеме басшыларына және қызметкерлеріне жалпы алғанда 58 ақшалай өндіру шарасы қолданылған, сомаға шаққанда 7 753 200 теңге, оның 6 424 080 теңгесі толық орындалған. 2025 жылдың 1 қыркүйегі кезеңіне 72 ақшалай өндіру қолданылған, ол 6 139 180 теңгені құраса, 5 234 820 теңгесі орындалған. Яғни, әкімшілік соттағы сот бақылауы – азамат пен мемлекет арасындағы қатынастағы әділеттіліктің кепілі. Бұл тетік арқылы азаматтар мен заңды тұлғалар мемлекеттік органдардың шешімдеріне сот тәртібімен қарсы тұра алады, ал әкімшілік органдар заң шеңберінде әрекет етуге міндеттеледі.

ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СУДЕБНОЙ ПРАКТИКИ ПО ДЕЛАМ О ГОСЗАКУПКАХ

**Ульяна
ЖАЛМУХАМБЕТОВА,**
судья
Специализированного
межрайонного
административного суда
г. Алматы

АКТУАЛЬНОСТЬ ТЕМЫ ОБУСЛОВЛЕНА СТРАТЕГИЧЕСКОЙ ВАЖНОСТЬЮ СФЕРЫ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК ДЛЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И ЗНАЧИТЕЛЬНЫМ РОСТОМ КОЛИЧЕСТВА СУДЕБНЫХ СПОРОВ. КАК ОТМЕТИЛ ПРЕДСЕДАТЕЛЬ СУДЕБНОЙ КОЛЛЕГИИ ПО АДМИНИСТРАТИВНЫМ ДЕЛАМ ВЕРХОВНОГО СУДА А.С. ТУКИЕВ, В ПЕРВОМ КВАРТАЛЕ 2024 ГОДА НАБЛЮДАЛСЯ РОСТ СПОРОВ ПО ГОСЗАКУПКАМ НА 79% ПО СРАВНЕНИЮ С АНАЛОГИЧНЫМ ПЕРИОДОМ ПРОШЛОГО ГОДА. ЭТОТ РОСТ ИСКОВ СВИДЕТЕЛЬСТВУЕТ О ВЫСОКОЙ КОНФЛИКТНОСТИ В ДАННОЙ ОБЛАСТИ И ПОВЫШЕННЫХ ТРЕБОВАНИЯХ УЧАСТНИКОВ К ПРОЗРАЧНОСТИ И ЗАКОННОСТИ ПРОЦЕДУР. ПРИ ЭТОМ АДМИНИСТРАТИВНАЯ ЮСТИЦИЯ, ДЕЙСТВУЮЩАЯ С ИЮЛЯ 2021 ГОДА, ПРИЗВАНА ОБЕСПЕЧИТЬ ЗАЩИТУ ПРАВ ПОТЕНЦИАЛЬНО СЛАБОЙ СТОРОНЫ В СПОРАХ С ГОСУДАРСТВЕННЫМИ ОРГАНАМИ, ЧТО ПРИНЦИПИАЛЬНО МЕНЯЕТ ПОДХОД К РАССМОТРЕНИЮ ДЕЛ.

Анализ судебной практики специализированного межрайонного суда г. Алматы показал, что основными спорами по данной категории дел являются: 1) оспаривание приказов о включении в реестр недобросовестных участников и ненадежных поставщиков; 2) оспаривание административных актов уполномоченного органа по итогам проверки проведения государственных закупок; 3) оспаривание итогов государственных закупок и заключенных договоров.

В целом изучение судебной практики позволяет выделить несколько актуальных вопросов. 1. Недобросовестное проектирование конкурсной документации на этапе формирования заказчиками технических спецификаций и квалификационных требований. 2. Проблемы разграничения подсудности и подведомственности. 3. Сложно-

сти доказывания и активная роль суда. 4. Борьба с недобросовестными участниками и соразмерность санкций. 5. Качество и последствия досудебного обжалования.

Сфера государственных закупок сложна и требует разносторонних знаний и профессионализма, как от судей, так и достаточного уровня знаний сторон процесса.

Внедрение необходимых мер по совершенствованию процесса госзакупок, законодательства, судебной практики, будет способствовать не только единообразному и правильному применению законодательства, но и достижению стратегической цели – созданию прозрачной, конкурентной и эффективной системы, обеспечивающей оптимальное использование государственных средств и справедливые условия для бизнеса.

Гылым КЕЛЬДЫБАЕВ,

судья Специализированного межрайонного административного суда г. Алматы

ОДНИМ ИЗ НОВЕЛЛ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРОЦЕДУРНО-ПРОЦЕССУАЛЬНОГО КОДЕКСА РК ЯВЛЯЕТСЯ ПОНЯТИЕ ОБЯЗАННОСТИ ДОКАЗЫВАНИЯ (СТ. 129). ТАК, ЗАКОНОМ УСТАНОВЛЕНО, ЧТО БРЕМЯ ДОКАЗЫВАНИЯ НЕСЕТ ОТВЕТЧИК – В ДАННОМ СЛУЧАЕ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ОРГАН, УПОЛНОМОЧЕННОЕ ДОЛЖНОСТНОЕ ЛИЦО (ПО ИСКУ ОБ ОСПАРИВАНИИ, ПРИНУЖДЕНИИ, СОВЕРШЕНИИ ДЕЙСТВИИ, А ПО ИСКУ О ПРИЗНАНИИ В ЧАСТИ ФАКТОВ, ОБОСНОВЫВАЮЩИХ ПРАВОМЕРНОСТЬ ОБРЕМЕНЯЮЩЕГО АКТА).

ДОКАЗЫВАНИЕ В РАМКАХ АПК

При этом ответчик может ссылаться лишь на обоснования, которые упомянуты в административном акте – тем самым законодатель указывает, что административные акты принимаемые государственными органами и должностными лицами должны быть четко мотивированы, с указанием всех норм и положений, по которым обратившемуся лицу было отказано в государственной услуге или заявлении, в вынесении соответствующего административного акта или исполнения этих действий (к примеру мотивированный или письменный отказ, предварительное решение, письменный ответ и т.п.), то есть на законодательном уровне исключен перекокс и неравноправие сторон в судебном процессе, когда с одной стороны стоит весь аппарат государственной публичной власти, с другой физическое, юридическое лицо или субъект бизнеса.

Кодексом закреплено, что лица, участвующие в административном процессе, обязаны представлять истребуемые судом документы, сведения. Лица, участвующие в административном деле, не вправе уничтожать и скрывать какое-либо доказательство, иным образом препятствовать его исследованию и оценке. В таком случае суд может возложить бремя доказывания на препятствующую сторону независимо от правил, установленных ч. 2 ст. 129 АПК.

При этом, за ненадлежащее исполнение требования суда, запрос суда, в том числе иное воспре-

пятствование его деятельности, несвоевременное представление отзыва, кодексом предусмотрены меры процессуального принуждения (замечание, удаление из зала суда, денежное взыскание). Применительно к обсуждаемой теме, хотелось бы пояснить, что денежное взыскание (ст. 127 глава 18) применяется только судом, оно налагается на физическое, должностное лицо, юридическое лицо либо его представителя, размер денежного взыскания составляет от десяти до 100 МРП, то есть оно достаточно ощутимо и мотивирует участников как к дисциплине, так и требованиям суда.

Кодексом предусмотрено применение мер процессуального принуждения повторно, а также право налагать денежное взыскание за каждое действие (бездействие) – исполнение поручения, невыполнение процессуальных обязанностей и т.п. в размере десяти МРП.

В преддверии пятилетнего срока образования и работы административной юстиции можно сказать, что создан реальный инструмент защиты прав граждан, юридических лиц и бизнеса, о чем свидетельствуют многочисленные положительные отзывы участников судопроизводства, за которым скрывается большой труд, поиск ответов на видение спора, формируемая судебная практика, которая осуществляется ежедневно, сотрудниками суда и судьями. Пользуясь случаем, хочу поздравить коллег с юбилеем образования административной юстиции.

ШАҒЫМ ИНСТИТУТЫ ЕРЕКШЕ МАҢЫЗДАҒЫ

Дария ЖОЛБОЛДИЕВА,

*Алматы қаласының мамандандырылған
ауданаралық әкімшілік сотының судьясы*

АТҚАРУШЫЛЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ САТЫСЫ СОТ ШЕШІМДЕРІНІҢ НАҚТЫ ОРЫНДАЛУЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУГЕ БАҒЫТТАЛҒАН. АЛАЙДА, ТӘЖІРИБЕДЕ СОТ ОРЫНДАУШЫЛАРЫНЫҢ ӘРЕКЕТТЕРІНЕ НЕМЕСЕ ӘРЕКЕТСІЗДІГІНЕ БАЙЛАНЫСТЫ АЗАМАТТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН ЗАҢДЫ МҮДДЕЛЕРІ БҰЗЫЛАТЫН ЖАҒДАЙЛАР ДА КЕЗДЕСЕДІ. МҰНДАЙ КЕЗДЕ ЗАҢНАМАДАҒЫ ШАҒЫМДАНУ ТЕТІКТЕРІНЕ ЖҮГІНГЕН ЖӨН. ОСЫ ОРАЙДА ШАҒЫМ БЕРУ ҚҰҚЫҒЫ ҚАРАСТЫРЫЛАДЫ.

Атқарушылық іс жүргізуге қатысушы тараптар сот орындаушысының:

- заңға қайшы әрекеттеріне;
- өз міндеттерін орындамауына (әрекетсіздігіне);
- қабылдаған қаулыларына шағымдануға құқылы.

Шағым сотқа немесе уәкілетті органға белгіленген мерзімде беріледі. Ал бұл жағдайларда шағымды қарау тәртібі мына ретпен жүзеге асады. Сот орындаушысының әрекетіне немесе әрекетсіздігіне берілген шағым сотта процесстік тәртіппен қаралады. Шағымды қарау барысында:

- сот орындаушысының қабылдаған шешімдері мен әрекеттерінің заңдылығы;
- атқарушылық іс жүргізу талаптарының сақталуы;
- тараптардың құқықтарының бұзылу-бұзылмауы тексеріледі.

Сот шағымды қарау кезінде атқарушылық іс материалдарын зерттеп, тараптардың түсініктеме-лерін тыңдайды. Шағымды қарау нәтижесінде сот:

- сот орындаушысының әрекетін заңды деп тануы;
- әрекетін немесе қаулысын заңсыз деп тануы;
- анықталған заңбұзушылықтарды жоюды міндеттеуі мүмкін.

Бұл шешімдер атқарушылық іс жүргізудің тиімділігі мен заңдылығын қамтамасыз етуге бағытталған. Шағым институтының маңызы ерекше. Өйткені, сот орындаушыларының әрекетіне немесе әрекетсіздігіне шағымдану – азаматтардың құқықтарын қорғаудың маңызды кепілі. Бұл тетік:

- сот шешімдерінің уақытылы орындалуына;
- атқарушылық тәртіптің сақталуына;
- мемлекеттік органдар қызметінің ашықтығына ықпал етеді.

Сот орындаушыларының әрекетіне немесе әрекетсіздігіне шағымды қарау – заң үстемдігін қамтамасыз етудің маңызды бөлігі. Әрбір азамат өз құқығының қорғалуына және сот актілерінің толық орындалуына мүдделі болуы тиіс. Сонда ғана заң үстемдігі орнайды.

ОБ АКТИВНОЙ РОЛИ СУДА ПО АППК

Айгуль КОЙШИБАЕВА,
судья Специализированного
межрайонного
административного
суда г. Алматы

ДЛЯ ЗАЩИТЫ СВОИХ ИНТЕРЕСОВ В СУДЕ АДМИНИСТРАТИВНЫЙ ОРГАН ОБЛАДАЕТ КАК ОРГАНИЗАЦИОННЫМИ, ТАК И ТРУДОВЫМИ РЕСУРСАМИ, В ТО ВРЕМЯ КАК ИСТЕЦ НЕ ВСЕГДА ОБЛАДАЕТ ТАКИМ АРСЕНАЛОМ, ДОСТАТОЧНЫМ И НЕОБХОДИМЫМ ДЛЯ ЗАЩИТЫ СВОИХ ПРАВ СВОБОД И ЗАКОННЫХ ИНТЕРЕСОВ. ДЛЯ ЭТОГО АППК ПРЕДОСТАВЛЯЕТ СУДУ БОЛЬШОЙ ОБЪЕМ ПОЛНОМОЧИЙ ПО УЧАСТИЮ В ДОКАЗАТЕЛЬСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, ЧТО ВЫРАЖАЕТСЯ ВО ВВЕДЕНИИ В АППК ПРИНЦИПА АКТИВНОЙ РОЛИ СУДА В АДМИНИСТРАТИВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ.

Какие есть формы реализации принципа активной роли суда?

Во-первых, суд, не ограничиваясь объяснениями, заявлениями, ходатайствами участников административного процесса, представленными ими доводами, доказательствами и иными материалами административного дела, всестороннее, полно и объективно исследует все фактические обстоятельства, имеющие значение для правильного разрешения административного дела.

Во-вторых, суд не занимает пассивной позиции, совершая необходимые процессуальные действия, направленные на реализацию принципа процессуальной экономии и рационализации судебного разбирательства.

В-третьих, суд вправе корректировать предмет доказывания по административному делу.

Вместе с тем, следует иметь в виду, что содействие суда в данном случае имеет одну единственную цель – эффективную защиту и восстановление нарушенных или оспариваемых прав и законных интересов. Поэтому не следует воспринимать такие действия суда как попытку ввести истца в заблуждение либо ущемить его права.

Одной из форм выражения предварительного правового мнения судьи является высказывание мнения об относимости, допустимости и достаточности представленных суду доказательств. Это

имеет большое практическое значение, поскольку дает возможность сторонам представить дополнительные доказательства, не полагаясь на те, которым судом дается предварительная оценка с точки зрения обозначенных критериев.

Также ярким примером реализации активной роли суда является право суда на самостоятельное привлечение надлежащего ответчика по делу.

Так, в соответствии с ч.ч. 3, 4 ст. 29 АППК, суд, установив, что иск предъявлен не к тому лицу, которое должно отвечать по иску, вызывает истца, разъясняет последствия предъявления иска к ненадлежащему ответчику и с согласия истца допускает замену ненадлежащего ответчика надлежащим.

Принцип активной роли суда, обеспечивая соблюдение законности в каждом конкретном спорном случае, одновременно реализует тем самым задачу не только обеспечения субъективной правовой защиты для граждан и юридических лиц, что первостепенно, но и осуществления контроля над действиями органом исполнительной власти.

Таким образом, реализация данного принципа направлена не только на индивидуальную защиту прав истца, но и на объективный контроль правомерности действия административного органа, а, следовательно, на обеспечение судом реализации принципа законности как основы правового государства.

Ұлан ҚАЗЫКЕН,

Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотының судьясы

ҚАЗАҚСТАННЫҢ СОТ ЖҮЙЕСІ, СОТ ТӨРЕЛІГІНІҢ ӘЛЕМДІК СТАНДАРТТАРЫН ЕСКЕРЕ ОТЫРЫП ДАМЫП КЕЛЕДІ. СОНДЫҚТАН, ЕЛІМІЗДЕ ҚҰРЫЛҒАН МАМАНДАНДЫРЫЛҒАН ӘКІМШІЛІК СОТПАР, СОТ ЖӘНЕ ӘКІМШІЛІК РЕФОРМАЛАРДЫҢ ҚИСЫНДЫ ЖАЛҒАСЫНА АЙНАЛДЫ. ӘКІМШІЛІК РӘСІМДІК-ПРОЦЕСТІК КОДЕКСТІҢ ҚАБЫЛДАНУЫ ӘКІМШІЛІК СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУДІ АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУДЕН ОҚШАУЛАУДЫҢ МАҢЫЗДЫ ҚАДАМЫ БОЛДЫ. МАМАНДАНДЫРЫЛҒАН ӘКІМШІЛІК СОТПАРДЫҢ ЖАРИЯЛЫ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ДАУЛАРДЫ ҚАРАУЫ АЗАМАТТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН БОСТАНДЫҚТАРЫН СОТ АРҚЫЛЫ ҚОРҒАУДЫҢ ЖАҢА ҚҰҚЫҚТЫҚ ИНСТИТУТЫН ЕНГІЗДІ.

ЖАҢА НОРМА ЗАҢДЫЛЫҚ КЕПІЛІ

Конституцияның 75-бабында «Сот билігі сотта іс жүргізудің азаматтық, қылмыстық және заңмен белгіленген өзге де нысандар арқылы жүзеге асырылады. Заңда көзделген жағдайларда қылмыстық сот ісін жүргізу алқабилердің қатысуымен жүзеге асырылады» деп бекітілген. Бұл норма мамандандырылған соттардың ашылуына мүмкіндік беріп, әкімшілік әділет жүйесін құруға негіз болды.

Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекс (ӘРПК) бірқатар жаңалықты көздейді, солардың ішінде соттың белсенді рөлі қағидатын қарастыруға тоқталайық. ӘРПК-нің 16-бабында бұл қағидат: «Сот әкімшілік процеске қатысушылардың түсініктемелерімен, мәлімдемелерімен, өтінісхаттарымен, олар ұсынған дәлелдермен, дәлелдемелерімен және әкімшілік істің өзге де материалдарымен шектелмей, әкімшілік істі дұрыс шешу үшін маңызы бар барлық нақты мән-жайларды жан-жақты, толық және объективті зерттейді. Судья әкімшілік істің нақты немесе заңды тараптарына қатысты құқықтық негіздемелер бойынша өзінің алдын ала құқықтық пікірін айтуға құқылы. Сот өз бастамасы немесе әкімшілік процеске қатысушылардың уәжді өтінісхаты бойынша қосымша материалдар мен

дәлелдемелер жинайды, сондай-ақ, әкімшілік сот ісін жүргізу міндеттерін шешуге бағытталған өзге де әрекеттерді орындайды» деп тұжырымдалған.

Соттың белсенді рөлі азаматтық немесе қылмыстық іс жүргізуде қолданбаған жаңа норма болып табылады. Әкімшілік сот ісін жүргізудегі соттың белсенді рөлі қағидатын іске асыру құқық қорғау функцияларын орындауды қамтамасыз етуге және әкімшілік сот ісін жүргізу міндеттерін шешуге арналған. Қағидатты сақтау әкімшілік соттарға дәлелдемелер жинау кезінде белсенділік танытуға, әкімшілік сот ісін жүргізуді құруға негіз болады, нәтижесінде істің мән-жайларын неғұрлым толық анықтауға және соттың заңды негізделген шешімін шығаруға мүмкіндік береді.

Билік қатынастарындағы дауларды шешетін және азаматтарды әкімшіліктің заңсыз әрекеттерінен қорғайтын мұндай соттар кәсібилік, бейтараптық және дауларды шешу құзыреттілігі тұрғысынан әкімшілік сот төрелігін ұйымдастырудың ең қолайлы нысаны саналады.

Әкімшілік әділетті қалыптастыру әкімшіліктің іс-әрекеттері мен әрекетсіздігіне және оның актілеріне бақылау орнатуға мүмкіндік беріп, азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғаудың пәрменді институтына айналуда.

ЖЕР ДАУЛАРЫНДАҒЫ НЕГІЗГІ МӘСЕЛЕЛЕР

Назгүл ҚАНАПИЯ,
Алматы қаласының
мамандандырылған
ауданаралық әкімшілік
сотының судьясы

ҚАЗАҚСТАНДА ӘКІМШІЛІК СОТТАРДЫҢ ҚАРАУЫНДА ЕҢ КӨП КЕЗДЕСЕТІН ІСТЕРДІҢ БІРІ – ЖЕР ДАУЛАРЫ. БҰЛ ЖАҒДАЙ ЖЕР ҚАТЫНАСТАРЫНЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚТЫҚ ӨЗГЕРІСТЕРІНЕ БАЙЛАНЫСТЫ ТУЫНДАЙДЫ. ЖЕР ДАУЛАРЫНА – БІРІНШІДЕН, ӘКІМШІЛІК ОРГАНДАРДЫҢ ӨТІНІШТЕРДІ ФОРМАЛЬДЫ ҚАРАУЫ, ЗАҢ ТАЛАПТАРЫН ОРЫНДАМАУЫ ЖАТАДЫ. ЕКІНШІДЕН, ЖЕР ҚАТЫНАСТАРЫ МЕН ҚАЛА ҚҰРЫЛЫСЫ САЛАСЫНДА ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ НОРМАЛАРДЫ ЖЕТІК БІЛМЕУІ. ҮШІНШІДЕН, ҚҰЖАТТАРДЫ ҚАБЫЛДАУ МЕН МОЙЫНДАУДА БІРЫҢҒАЙ СТАНДАРТТАРДЫҢ ЖОҚТЫҒЫ. ТӨРТІНШІДЕН, ЖЕР УЧАСКЕЛЕРІНІҢ НЫСАНАЛЫ МАҚСАТЫН ӨЗГЕРТУ ЖӘНЕ ЖЕКЕ МЕНШІК ҚҰҚЫҒЫН БЕРУДЕН НЕГІЗСІЗ БАСТARTУ ЖАҒДАЙЛАРЫ СЕБЕП БОЛАТЫНЫН ТӘЖІРИБЕ БАЙҚАТАДЫ.

Осыған байланысты мысал келтірсек, Алматы қаласында ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің қала аумағына қосылуына орай мораторий мәселесі туындап, кейде әкімдік жеке меншік құқықтарды заңсыз шектейді. Бұған қоса жер комиссиясының шешімдері кей жағдайларда негізсіз бастартуларға себеп болады, алайда, 2023 жылдан бастап комиссия институты жұмысын тоқтатты.

Жер дауларының алдын алуда мынадай шаралардың ескерілгені жөн – мәселен, мемлекеттік қызметкерлердің біліктілігін арттыру және жас мамандарға тәлімгерлік жүйесін енгізу қажет. Өйткені, мемлекеттік қызметкерлердің кәсіби тұрғыдағы білім-білігі жұмыс сапасын жақсартады.

Сонымен қатар, ҚР Жоғарғы Сотының шешімдерін күнделікті тәжірибеде кеңінен қолданудың

маңызы зор. Татуластыру рәсімдерін, яғни, дауды сотқа дейін шешу жолдарын жан-жақты дамытуға басымдық берілгені абзал. Бұған қоса әкімшілік органдардың іс-әрекет алгоритмін жүйелеу және талаптарға сәйкес болуын қамтамасыз ету шаралары жетілдірілуі тиіс.

Олай дейтініміз, жерге қатысты даулар күрделі әрі маңызды, себебі, оның артында адамдардың тағдыры жатыр. Сондықтан, адам баласы үшін басты байлық саналатын жер мәселесін әкімшілік органдар мен соттар жан-жақты, мұқият қарап, әділ шешім қабылдауды қамтамасыз етуі тиіс. Әкімшілік соттардың татуластыру рәсімдері арқылы да дауларды шешу мүмкіндігі азаматтардың құқығын қорғауда маңызды рөл атқарады.

Еркебұлан ҚАБДЫЛОВ,

Алматы қаласының мамандандырылған
ауданаралық әкімшілік сотының судьясы

**ЕЛІМІЗДЕГІ ӘКІМШІЛІК ӘДІЛЕТТІҢ ЖАҢА КЕЗЕҢІ
МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАНДАР МЕН ЖЕКЕ ЖӘНЕ ЗАҢДЫ
ТҰЛҒАЛАР АРАСЫНДАҒЫ ЖАРИЯ-ҚҰҚЫҚТЫҚ
ДАУЛАРДЫ ШЕШУДЕ БІРҚАТАР МАҢЫЗДЫ
ҚАҒИДАТТАРДЫ ЕНГІЗДІ. СОЛАРДЫҢ БІРІ – СЕНІМ
ҚҰҚЫҒЫН ҚОРҒАУ ҚАҒИДАТЫ. АТАЛҒАН ҚАҒИДАТ
ӘКІМШІЛІК ОРГАНДАРДЫҢ ӘРЕКЕТТЕРІНЕ ЖЕКЕ ЖӘНЕ
ЗАҢДЫ ТҰЛҒАЛАРДЫҢ ЗАҢДЫ ТҮРДЕ СЕНІМ АРТУ
ҚҰҚЫҒЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУГЕ БАҒЫТТАЛҒАН.**

С Е Н І М Қ А Ғ И Д А Т Ы Н Ы Ң М А Ң Ы З Ы

Бұл қағидаттың негізгі мазмұны Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің (ӘРПК) 13-бабында: «Әкімшілік рәсімге қатысушының әкімшілік органның, лауазымды адамның қызметіне сенімі Қазақстан Республикасының заңдарында қорғалады» деп ашып көрсетілген. Әкімшілік орган, лауазымды адам немесе сот әкімшілік актіні не әкімшілік әрекетті (әрекетсіздікті) Қазақстан заңнамасына сәйкес теріс деп белгілемейінше, ол «заңды және негізді» деп есептеледі.

Әкімшілік органның кінәсінен қабылданған заңсыз әкімшілік акт азаматқа зиянды зардаптар туындатпауы тиістігі сенім құқығын қорғаудың маңызды кепілі. Сенім құқығын қорғау қағидаты жер дауларының шешілуіне жаңа серпін берді. Оның ролі жер қатынастарына қатысты дауларда айрықша маңызды, себебі, жер – экономикалық ресурс қана емес, азаматтардың конституциялық тұрғыда қорғалатын мүлкі.

ӘРПК күшіне енгеннен кейін жер қатынастарынан туындайтын жария-құқықтық даулар мамандандырылған әкімшілік соттардың құзыретіне берілді. Жер дауларының түрлері сан алуан десек, бүгінде жергілікті атқарушы органдардың жер учаскелерін заң талаптарын сақтамай берген жағдайлары жиі кездеседі. Соған сай уәкілетті және прокуратура органдары мұндай актілерді жарамсыз деп тану туралы талап қоюмен сотқа жүгінуде. Осындай жағдайларда дилемма туындайды: бір жағынан, орын алған заң бұзушылықты қалпына келтіру қажет; екінші жағынан, жер табысталған жеке немесе заңды тұлға ол жерге инвестиция салып, игеріп қойған болуы ықтимал, яғни, оның

сенімі бар. Бұл ретте, мемлекет, егер расында бір учаскені қайтару аса қажет десе, меншік иесіне тең бағада өтемақы немесе балама жер ұсынуы тиіс, ал егер ондай қажеттілік болмаса, онда меншік иесінің не жер пайдаланушының жерге құқығын сақтап, тек жергілікті атқарушы органдармен болашақта заң бұзушылықтар қайталанбас үшін алдын алу шараларын қарастырған дұрыс.

Жер дауларының тағы бір түрі жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін алу немесе жер құқықтарын шектеу. Мұнда да сенім құқығын қорғау қағидаты маңызды рөл атқарады. Мысалы, егер қала құрылысы жоспарлары үшін жеке меншік жер телімін алуға тура келсе, меншік иесі мемлекеттен әділ өтемақы төленетініне сенуге құқылы. Жер кодексінің 166-бабы өтемақы механизмдерін бекітіп, балама мүлік беру немесе тең құн төлеу талаптарын қояды. Сот тәжірибесінде, Жоғарғы Соттың 2006 жылғы 25 желтоқсандағы №8 нормативтік қаулысында, соттарға, аталған санаттағы дауларды қарау кезінде Конституцияның 26-бабындағы «тең бағамен өтеу» талабы қатаң сақталуы керектігі ескертілген. Яғни, бұл жағдайда меншік иесінің мемлекетке деген сенімі – оның жері тек әділ өтемен ғана алынатынында.

Жалпы, сенім құқығын қорғау қағидатын енгізу – құқық қорғау тұрғысынан прогрессивті қадам. Жаңа қағидаттарды практикаға ендіру үшін мемлекеттік органдардың өздеріне де рәсімдік мәдениетті өзгерту, шешім қабылдағанда оны кейін сотта дәлелдей алатындай қатаң заң талаптарына сәйкестендіру қажет. Республиканың жер заңнамасы мен әкімшілік сот практикасы осы бағытта дами отырып, құқықтық мемлекет қағидаларын бекемдей түсуде.

СОТ БАҒАЛАУЫНЫҢ СТАНДАРТТАРЫ

Даурен КАРЫМБАЕВ,

Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотының судьясы

ӘЛЕУЕТТІ ӨНІМ БЕРУШІНІ МЕМЛЕКЕТТІК САТЫП АЛУҒА ЖОСЫҚСЫЗ ҚАТЫСУШЫЛАРДЫҢ ТІЗІЛІМІНЕ НЕ СЕНІМСІЗ ӨНІМ БЕРУШІЛЕРДІҢ ТІЗБЕСІНЕ ЕНГІЗУ КӘСІПКЕРЛІК ҚЫЗМЕТ БОСТАНДЫҒЫН ЕЛЕУЛІ ТҮРДЕ ҚОЗҒАЙТЫН ЖАРИЯ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЫҚПАЛ ЕТУДІҢ НЕҒҰРЛЫМ ҚАТАҢ ШАРАЛАРЫНЫҢ БІРІ БОЛЫП ТАБЫЛАДЫ. МҰНДАЙ ӘКІМШІЛІК АКТІНІҢ САЛДАРЫ ҰЗАҚ ЖӘНЕ ЖҮЙЕЛІ СИПАТТА БОЛАДЫ, БҰЛ СУБЪЕКТІНІ МЕМЛЕКЕТТІК САТЫП АЛУ НАРЫҒЫНАН ЕДӘУІР КЕЗЕҢГЕ НАҚТЫ АЛЫП ТАСТАУДЫ БІЛДІРЕДІ.

2023–2025 жылдардағы сот практикасын талдау осы санаттағы даулар санының тұрақты өсуін, сондай-ақ, қанағаттандырылған талаптардың пайызының төмендеу тенденциясын көрсетеді. Бұл дәлелдеудің қатаң стандарттарының қалыптасуын және сонымен бірге жеткізушілердің мінез-құлқын құқықтық бағалаудың күрделенуін білдіреді.

Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекс (ӘРПК) тұрғысынан тізілімге енгізу ауыртпалық тудыратын сипаттағы жеке әкімшілік акт болып табылады. Мемлекеттік сатып алу веб-порталы арқылы оны шығарудың автоматтандырылған тетігіне қарамастан, бұл акт билікті басқару шешімінің белгілерін жоғалтпайды және толық көлемде сот тексеруіне жатады.

Шарт жасасудан жалтару және ниет критерийі санатындағы істерді қарау кезінде негізгі мәселе шарт жасасудан жалтару ниетінің болуын немесе болмауын анықтау болып табылады. Сот практикасында жалтару кез келген мерзімді бұзумен бірдей емес, бірақ сатып алу процедурасын бұзуға немесе негізсіз артықшылықтар алуға бағытталған жосықсыз мінез-құлқты көздейтіндігінен дәйекті түрде туындайды. Соттар объективті себептердің болуын анықтаған істер бойынша (техникалық іркілістер, ұйымдастырушылық жағдайлар, тапсырыс беруші үшін жағымсыз салдардың болмауы) тізілімге енгізу туралы бұйрықтар заңсыз деп таныды. Бұл ретте соттар өнім берушінің алдыңғы іскерлік беделін, жол берілген бұзушылықтың ұзақтығы мен сипатын, сондай-ақ, жария мүдделерге нұқсан келтірмеуін ескерген.

Жеткізушінің міндетін орындауға нақты мүмкіндігі болған, бірақ, дәлелсіз себептермен әрекетсіздікке жол берген жағдайда, соттар шаруашылық жүргізуші субъект қызметкерлерінің іс жүргізу олқылықтарын жария салаға ауыстыруға болмайтынын көрсетіп, талапты қанағаттандырудан дәйекті түрде бас тартады.

Сот практикасында тапсырыс берушілердің тізілімге енгізу үшін мәліметтерді жіберудің бұлтартпау мерзімдерін сақтауына ерекше мән беріледі. Мұндай мерзімдерді бұзу кейінгі әкімшілік актінің заңсыздығына әкеп соғады. Апелляциялық және кассациялық инстанцияларда бұлтартпау мерзімі қалпына келтірілмейді және бұзушылық кейінгі растаумен өтелмейді. Мерзімдерді сақтамау құқықтық сенімділік қағидатының бұзылғанын куәландырады және жеткізушіні өз құқықтарын уақытылы қорғау мүмкіндігінен айырады.

Жосықсыз не сенімсіз жеткізушілерді тізілімге енгізу келісімшарттардың жоғалуын, жұмыскерлерді жұмыстан шығару тәуекелдерін және қызметті тоқтата тұруды қоса алғанда, елеулі экономикалық зардаптарға әкеп соғады. Осыған байланысты соттар жіберілген бұзушылықтың ауырлық шарасының сәйкестігін бағалай отырып, пропорционалдылық принципіне негізді қолданады.

Сот практикасы жария мүдделерге залал болмаған кезде және бұзушылықтың ең аз сипаты болған кезде тізілімге енгізу әкімшілік ықпал ету міндеттеріне жауап бермейтін шектен тыс шара деп танылатынын көрсетеді. Бұл тәсіл әділеттілік пен парасаттылықтың конституциялық принциптеріне сәйкес келеді.

Сот практикасын талдау мемлекеттік сатып алу туралы заңнама нормаларын ресми қолданудан құқықтық қатынастарға қатысушылардың мінез-құлқын мазмұнды бағалауға көшуді куәландырады. Істердің осы санатындағы сот бақылауы автоматтандырылған механизмдерді түзету функциясын орындайды және қоғамдық, жеке мүдделердің тепе-теңдігін қамтамасыз етеді.

Тапсырыс берушілердің ниетін, пропорционалдығын және іс жүргізу тәртібін бағалаудың бірыңғай сот стандарттарын одан әрі дамыту мемлекеттік сатып алу жүйесіне құқықтық сенімділікті нығайтуға ықпал етеді.

Алия МЕНЛИБАЕВА,

Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотының судьясы

ӘКІМШІЛІК РӘСІМДІК-ПРОЦЕСТІК КОДЕКСТІҢ ҚАБЫЛДАНУЫ, СОҒАН ОРАЙ, МАМАНДАНДЫРЫЛҒАН СОТТАРДЫҢ ҚҰРЫЛУЫ ХАЛЫҚТЫҢ ПІКІРІ МЕН ТІЛЕГІНЕН ТУЫНДАҒАНЫ БЕЛГІЛІ. ҚАРАПАЙЫМ ЖҰРТШЫЛЫҚТЫҢ ҰСЫНЫСЫНА НАЗАР АУДАРҒАН ПРЕЗИДЕНТ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВ ҚҰЗЫРЛЫ ОРГАНДАРҒА ТАПСЫРМА БЕРІП, ЖАРИЯ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ДАУЛАРДЫ САПАЛЫ ШЕШУДІ ЗАҢДЫҚ ТҰРҒЫДА РЕТТЕП, ОҢТАЙЛЫ МЕХАНИЗМ ЖАСАУДЫ ТАПСЫРҒАН БОЛАТЫН. ӘКІМШІЛІК ӘДІЛЕТ ИНСТИТУТЫНЫҢ НЕГІЗІН ЖАСАУДА ӨРКЕНИЕТТІ ЕЛДЕРДЕГІ ӨЛШЕМДЕР БАҒДАР ЕТІЛДІ. ЗАҢНАМАЛАР САРАПТАЛЫП, БАСЫМДЫҚТАР БЕЛГІЛЕНДІ.

ӨРКЕНИЕТТІ ЕЛДЕР ӨЛШЕМДЕРІ БАҒДАР БОЛДЫ

Осындай терең ізденіс, тыңғылықты дайындық нәтижесінде әкімшілік соттар қоғамнан лайықты орын алып, өзіне жүктелген мақсат-межеден табыла білді. Мұны бүгінгі сот тәжірибесінен айқын байқауға болады.

Біріншіден, әкімшілік әділеттің негізгі мақсаты жария-құқықтық даулардағы азаматтар мен мемлекеттік органдар арасындағы теңгерімді қалыптастырып, халықтың сот төрелігіне деген сенімін нығайту еді. Жаңа институтқа жүгінетіндер санының жыл санап артуы бұл мақсаттың орындалғанының нақты көрінісі. Екіншіден, бұл институтты енгізуде азаматтардың өз құқығын дәлелдеуін жеңілдету принципі көзделген болатын. «Соттың белсенді рөлі» мен мемлекеттік органдардың кінәлілік презумпциясының енгізілуі жеке және заңды тұлғалардың сотқа қиындықсыз жүгініп қоймай, жеңіске жетуіне айтарлықтай ықпал етті. Соның арқасында судья өзінің белсенді рөлін пайдаланып тараптар ұсынған материалдармен шектеліп қалмады. Егер істі дұрыс шешу үшін мәліметтер жетіспесе, ол өз бастамасымен қосымша құжаттар, сараптамалар және дәлелдемелер сұрату құқығын пайдаланды. Сондай-ақ судья тараптарға өз позициясын қайта қарауға және дауды бітімгершілікпен шешуге көмектеседі.

Үшіншіден, әкімшілік әділет институтының батыл принциптерінің арқасында мемлекеттік органдардың жауаптылығы артты. Себебі, бүгінде азаматтар мемлекеттік органның әрекетімен келіспей сотқа жүгінсе, іс «мемлекеттік органның кінәлілік презумпциясы» арқылы қаралады. Яғни,

жарияқұқықтық дауларда қазір жеке тұлғалар емес, өз әрекетінің заңдылығын дәлелдеу міндеті мемлекеттік орган немесе лауазымды тұлғаға жүктелген. Осылайша әкімшілік әділеттің арқасында мемлекеттік органдар жұмысының сапасы артып, мемлекеттік қызметшілердің жауаптылығы нығайып келеді.

Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекстің жаңашылдығы аз емес. Айталық, кодексте соттың заңды талабын орындамағаны үшін ақшалай өндіріп алу шарасы дәйектелген. Бұл мемлекеттік органдардың тәртібіне және әкімшілік актілердің уақытылы орындалуына ықпал етеді. Тағы бір артықшылық, әкімшілік қалау институты болып табылады. Сот оның бар-жоғын тексереді және соттың белсенді рөлі шеңберінде дауды реттеудің жолдарын, оның ішінде талап қоюды кері қайтаруды немесе келісімге қол жеткізуді ұсына алады. Осы маңызды жаңалықтың қатарына татуластыру рәсімдерін қосуға болады.

Бес жылдың ішінде азаматтардың сотқа деген сенімін нығайтып, мемлекеттік органдардың жауапкершілігін арттыруға ықпал еткен әкімшілік әділетті алдағы уақытта жаңғырту, жетілдіру кезек күттірмейді. Әкімшілік әділет мемлекеттік органдармен арадағы дауларда азаматтардың құқықтарын қорғаудың тиімді құралы және заңнамалық тұрақтылықты қамтамасыз етудің тетігі ретінде дами берері сөзсіз. Алдағы уақытта сотқа дейінгі рәсімдерді одан әрі ретке келтіру, құқық қолдану практикасын жетілдіру, мемлекеттік органдардың құқықтық мәдениеті мен тәртібін нығайту міндеті тұр.

МЕМЛЕКЕТТІК САТЫП АЛУДА СОТТЫҢ АРАЛАСУ ШЕКТЕРІ

(КОНЦЕПТУАЛДЫ НЕГІЗДЕР)

Гүлім МУКАНОВА,

*Алматы қаласының мамандандырылған
ауданаралық әкімшілік сотының судьясы*

**МЕМЛЕКЕТТІК САТЫП АЛУ ҚОРЫТЫНДЫЛАРЫНА
ДАУ АЙТУ ТУРАЛЫ ДАУЛАР КҮРДЕЛІ ӘКІМШІЛІК
ІСТЕРДІҢ ҚАТАРЫНА ЖАТАДЫ, ӨЙТКЕНІ, ОЛАР
МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ МЕН АЗАМАТТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ
МІНДЕТТЕМЕЛЕРДІҢ ЭЛЕМЕНТТЕРІН БІРІКТИРЕДІ. СОТ
БІР МЕЗГІЛДЕ ТАПСЫРЫС БЕРУШІНІҢ ҚАЛАУЫН
ЖӘНЕ ҚАТЫСУШЫЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ТИІМДІ СОТ
АРҚЫЛЫ ҚОРҒАУ ҚАЖЕТТІЛІГІН ЕСКЕРУІ КЕРЕК.**

Әкімшілік сот тәжірибесін талдау кезінде, сатып алу рәсімдеріне рұқсат етілген араласу стандарттарын қалыптастырудағы белсенді рөлін көрсетеді. Сонымен, келесі негіздерге назар аудару жөн:

1) Сатып алу рәсімдерін сот бақылауының шектері – мұнда соттар, конкурстық комиссиялар мен мемлекеттік аудит органдарын алмастырмайды, бірақ, олар заңның міндетті рәсімдік және материалдық талаптарының сақталуын тексеруге міндетті. Сот бақылауы коммерциялық ұсыныстарды қайта бағалауға емес, сатып алу нәтижелеріне әсер еткен немесе әсер етуі мүмкін елеулі бұзушылықтарды анықтауға бағытталған.

2) Камералдық бақылау сот тексерісінің объектісі ретінде – сот практикасын талдау ішкі мемлекеттік аудит органдарының тауардың немесе қызметтің функционалдық мақсатын есепке алмай, техникалық ерекшелік туралы нормаларды формальды түрде қолдануы аз емес екенін көрсетеді. Жоғарғы Сот позициясына сәйкес, сәйкессіздік нақты және маңызды болуы керек және ресми көрсеткіштердегі сәйкессіздіктерге негізделмеуі керек. Камералдық бақылау сараптамалық бағалауды алмастыра алмайды және жағымсыз қатысушыларды жою құралы ретінде қолданылмайды.

3) Ресми және маңызды бұзушылықтар: демаркация стандарттары – сот практикасына сәйкес, егер олар бәсекелестікке және сатып алу нәтижесіне әсер етпесе, ресми бұзушылықтар өтінімді қабылдамауға негіз болмайды деген ұста-

нымға келеді. Қатысушылардың теңдігін, рәсімнің ашықтығын немесе жеңімпазды таңдауды қозғайтын бұзушылықтар елеулі деп танылады. Бұл ретте бұзушылықтың маңыздылығын дәлелдеу ауыртпалығы аудит органына не тапсырыс берушіге жүктеледі.

4) Сатып алу қорытындыларын заңсыз деп танудың құқықтық салдары – апелляциялық және кассациялық сот сатыларының актілерді талдауы сатып алу қорытындыларының заңсыздығын тануда шарт жария-құқықтық талаптарды бұза отырып жасалса жарамсыз деп тануға әкеп соқтыратындығына дәйекті негізделеді. Шартты бұзу тек азаматтық-құқықтық қатынастар шеңберінде ғана мүмкін болады және әкімшілік актіні заңсыз деп танудың тиісті салдары болып табылмайды.

5) Сатып алу дауларындағы дәлелдеу стандарттары – соттар болжамдарға негізделген қорытындыларға жол берілмейтінін атап көрсетеді. Құжаттардың дұрыстығына күмән жол берілетін және қатысты дәлелдемелермен расталуы тиіс. Техникалық сипаттаманы балама түсіндірудің өзі өтінімді қабылдамауға негіз бола алмайды.

Осылайша, мемлекеттік сатып алу қорытындыларына дау айту туралы істер бойынша сот практикасы бәсекелестік пен қатысушылардың құқықтарын қорғауға бағытталған сот бақылауының тұрақты стандарттарын қалыптастырады. Бұл ұстанымды дамыту – сатып алу рәсімдерінің сапасын арттыруға және сот жүйесіне деген сенімді нығайтуға ықпал етеді.

Бейбит МОЛДАГАЛИЕВ,
судья Специализированного межрайонного
административного суда г. Алматы

**СФЕРА ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК В
КАЗАХСТАНЕ ОСТАЕТСЯ ОДНОЙ ИЗ НАИБОЛЕЕ
ДИСКУССИОННЫХ. ЕЕ СЛОЖНОСТЬ ОБУСЛОВЛЕНА
МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫМ ХАРАКТЕРОМ (СТЫК
ПРАВА И ЭКОНОМИКИ), ПОЛНОЙ ЦИФРОВИЗАЦИЕЙ
ПРОЦЕССОВ, СОЧЕТАНИЕМ ПУБЛИЧНО-
ПРАВОВЫХ И ЧАСТНО-ПРАВОВЫХ ЭЛЕМЕНТОВ, А
ТАКЖЕ ДИНАМИЧНЫМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВОМ.
ОСПАРИВАНИЕ ИТОГОВ ЗАКУПОК СЕГОДНЯ
СОСТАВЛЯЕТ СУЩЕСТВЕННУЮ ДОЛЮ
АДМИНИСТРАТИВНЫХ ДЕЛ.**

ГОСЗАКУПКИ: АДМИНИСТРАТИВНО- ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Разграничение подведомственности. С принятием Административного процедурно-процессуального кодекса и Нормативного постановления Верховного Суда РК от 21 апреля 2022 года № 4, споры в сфере госзакупок четко разграничены на две категории:

1. Административные споры возникают на стадиях планирования, выбора поставщика и заключения договора (регулируются АППК РК и рассматриваются административными судами).

2. Гражданско-правовые споры возникают на стадии исполнения договора (рассматриваются судами общей юрисдикции в гражданском процессе).

Категории дел в административных судах. Административные суды рассматривают требования об оспаривании: 1) Действий (бездействия) и решений заказчиков, организаторов закупок, комиссий, единого оператора, а также органов государственного аудита и финансового контроля; 2) Решений уполномоченного органа о включении потенциального поставщика в Реестр недобросовестных участников (РНУ); 3) Предписаний и уведомлений, вынесенных по результатам камерального контроля.

Особенности споров по уклонению от заключения договора. При рассмотрении исков об оспаривании включения в РНУ из-за неподписания договора суды руководствуются ст. 17 Закона «О государственных закупках».

Бремя доказывания. Поставщик обязан доказать, что предпринял все зависящие от него меры для подписания договора, но не смог этого сделать в

силу объективных, не зависящих от него обстоятельств.

Отказ в иске. Требования поставщика об отмене решения уполномоченного органа не подлежат удовлетворению, если зафиксирован письменный отказ от заключения договора или попытка изменить его существенные условия.

Досудебный порядок. С 1 января 2022 года обязательным досудебным институтом по спорам об уклонении от заключения договора является Согласительная комиссия.

Проблемные вопросы и перспективы. Анализ судебной практики показывает необходимость совершенствования действующих норм. В частности, суды при признании протоколов итогов незаконными зачастую не учитывают фактические последствия признания последующих договоров недействительными, что негативно влияет на реализацию государственных программ и порождает новые судебные тяжбы.

Также критически важно строгое соблюдение истцами обязательного досудебного порядка обжалования действий организаторов (за исключением рейтингово-балльной системы). Несоблюдение этого требования влечет возврат иска на основании пп. 1) ч. 2 ст. 138 АППК РК.

В связи с вступлением в силу нового Закона РК «О государственных закупках» (с 1 января 2025 года) и планируемым введением нового Налогового кодекса (с 1 января 2026 года), назрела необходимость комплексного обобщения судебной практики и последующей актуализации разъяснений Верховного Суда РК.

ПИЛОТТЫҚ ЖОБА НӘТИЖЕЛІ БОЛДЫ

Мөлдір МҰХАНОВА,

Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотының судьясы

ТАТУЛАСТЫРУ РӘСІМДЕРІ ӘКІМШІЛІК ӘДІЛЕТТЕ ӨЗ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫН КӨРСЕТТІ. ЖОҒАРҒЫ СОТТЫҢ ӘКІМШІЛІК ІСТЕР ЖӨНІНДЕГІ АЛҚАСЫНЫҢ ТАТУЛАСТЫРУ РӘСІМДЕРІН ДҰРЫС ҚОЛДАНУ МАҚСАТЫНДА «ӘКІМШІЛІК СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУДЕ ТАТУЛАСТЫРУ ЖӨНІНДЕГІ СОТТЫҢ ІС-ҚИМЫЛЫН ҚАМТИТЫН ТАТУЛАСТЫРУ РӘСІМДЕРІНІҢ АЛГОРИТМІ» ӨЗІРЛЕНДІ, ОНЫ СУДЬЯЛАР БЕЛСЕНДІ ҚОЛДАНУДА.

Татуласумен аяқталған даулардың санын арттыру мақсатында бұқаралық ақпарат құралдарында ҚР Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің (ӘРПК) нормаларын түсіндіруді жүзеге асырады, адвокатура, заң консультанттары палаталарының өкілдерімен, жергілікті атқарушы, мемлекеттік кірістер органдарымен, жеке сот орындаушылар (ЖСО) өңірлік палатасымен, әділет органдарымен және МСО-мен семинарлар мен дөңгелек үстелдер өткізеді. Бұл мәселе үнемі бақылауда.

Осы мақсатта, «Атамекен» кәсіпкерлер палатасымен, Әділет департаментімен және жеке сот орындаушыларының өңірлік палатасының ынтымақтастық туралы меморандум жасалды, сонымен қатар, Алматы қаласы мен «Азаматтарға арналған үкімет «Мемлекеттік корпорациясы» КЕ АҚ-мен белсенді жұмыс жүргізілуде. Осы тақырып бойынша соттың бастамасымен Алматы қаласы мемлекеттік кірістер департаментімен, ЖСО өңірлік палатасының өкілдерімен 7 дөңгелек үстел және жұмыс кездесулері өткізілді.

Атап айтқанда, республика бойынша алғаш рет Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотының ұсынысы бойынша Әділет департаментімен және ЖСО өңірлік палатамен меморандумға қол қойылды. Соның негізінде сотта 2021–2022 жылдары «Атқарушылық іс жүргізудегі татуластыру рәсімдері» пилоттық жобасы жүргізілді. Жасалған жұмыс оң нәтиже берді. Жоғарғы Соттың бекітілген Әкімшілік істер жөніндегі алқасының алгоритмі шеңберінде талап-арыз түскен күні оның көшірмесі ЖСО өңірлік палатасына жіберіледі, онда жұмыс тобы 4 жұмыс күні ішінде талапкердің өтінішін және татуласу мүмкіндігін қарайды, кейіннен өз қорытындысын жібереді, ал оң рұқсат берілген жағдайда сот медиативтік келісімді бекітеді, талап-арыз қайтарылады.

Осы пилоттық жобаға республика бойынша барлық әкімшілік соттар мен жеке сот орындаушыларының өңірлік палаталары қызығушылық танытты. Нәтижесінде, заңнамалық деңгейде тараптарға аумақтық Әділет департаменттерінде дауды сотқа дейін шешу тәртібімен татуласу мүмкіндігі берілді.

Мемлекеттік органдардың татуласуға қатысты ұстанымына бөлек назар аудару қажет. Мемлекеттік органдардың өкілдері әкімшілік қалауына қарамастан, судьялардың татуластыру рәсімдерін қолдану туралы ұсыныстарына пассивті түрде жауап береді, медиация рәсімін кеңінен жүргізуге дайын емес. Мемлекеттік кірістер басқармалары басшыларының татуласу туралы келісімдерге қол қоюға өкілеттігі жоқ, өйткені, сенімхатта мұндай өкілеттіктер көзделмеген, ал оның үлгісін Қаржы министрлігі бекітеді. Келісіммен аяқталған істердің аздығы дауды реттеудің бастамашысы мемлекеттік органдар емес, соттар екенін дәлелдейді.

Әкімшілік істер бойынша барлық дерлік келісімдер соттың белсенді рөлінің арқасында жасалды, салдарын түсіндіріп, дауды шешуге қатысты өз пікірін білдіреді. Мемлекеттік органдар ӘРПК енгізілгенге дейін қалыптасқан стереотиптерді өзгертуі тиіс.

Әкімшілік іс жүргізуде татуластыру рәсімдерін қолдану оң әсер береді, азаматтардың, кәсіпкерлердің мемлекеттік (әкімшілік) органдармен даулардағы жағдайын жақсартады.

Әкімшілік үдерісте татуластыру рәсімдерін қолдануда мемлекеттік (әкімшілік), оның ішінде жергілікті атқарушы органдардың өкілеттіктерін егжей-тегжейлі регламенттеу, мысалы, «Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы» заңға татуластыру рәсімдері арқылы жария-құқықтық дауларды реттеу кезінде тиісті әкімдер мен әкімдіктердің құзыреті туралы толықтырулар енгізілу қажет.

АКТИВНАЯ РОЛЬ СУДА КАК ОСНОВА АДМИНИСТРАТИВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА

Айгерим МОМЫНОВА,

судья Специализированного межрайонного административного суда г. Алматы

С ПРИНЯТИЕМ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРОЦЕДУРНО-ПРОЦЕССУАЛЬНОГО КОДЕКСА РК ФАКТИЧЕСКИ ПЕРЕШЛА К НОВОЙ МОДЕЛИ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ГРАЖДАНИНОМ И ГОСУДАРСТВОМ В СУДЕБНОМ ПРОЦЕССЕ. ОДНИМ ИЗ КЛЮЧЕВЫХ ЭЛЕМЕНТОВ ЭТОЙ МОДЕЛИ СТАЛА АКТИВНАЯ РОЛЬ СУДА, ЗАКРЕПЛЕННАЯ В СТ. 16 АППК. ИМЕННО ОНА ВО МНОГОМ ОПРЕДЕЛИЛА СПЕЦИФИКУ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ЮСТИЦИИ И ОТЛИЧИЛА ЕЕ ОТ ТРАДИЦИОННОГО СОСТЯЗАТЕЛЬНОГО ПОДХОДА, ХАРАКТЕРНОГО ДЛЯ ГРАЖДАНСКОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА.

Статья 16 АППК прямо предусматривает, что административное судопроизводство осуществляется на основе активной роли суда. На первый взгляд такая модель может показаться отходом от принципа состязательности. Однако в действительности речь идет не о «помощи» одной из сторон, а о компенсации объективного процессуального дисбаланса между гражданином и публичной администрацией. Активная роль суда направлена прежде всего на обеспечение эффективного контроля за законностью действий государства.

Именно поэтому активная роль суда проявляется не эпизодически, а на протяжении всего процесса. Например, в спорах о предоставлении жилья суд нередко истребует учетные дела, переписку между государственными органами, материалы комиссий и документы, подтверждающие соблюдение административной процедуры. В земельных или налоговых спорах суд проверяет не только наличие формального решения, но и основания его принятия, корректность процедуры уведомления, полностью рассмотрения возражений заявителя.

Особое значение имеет право суда высказывать предварительное правовое мнение. Суд не объявляет будущий исход дела, а помогает сторонам понять юридическую проблематику спора. Это особенно важно в административных процессах, где граждане нередко участвуют без профессиональных представителей и объективно уступают государственным органам в уровне правовой подготовки.

При этом активная роль суда имеет четкие пределы.

Суд не вправе становиться представителем одной из сторон, самостоятельно изменять предмет иска либо восполнять недостатки мотивировки административного органа. Суд также не должен фактически освобождать ответчика от возложенного на него бремени доказывания законности административного акта.

Фактически ст. 16 АППК сформировала новую судебную культуру административного процесса. Такая модель соответствует современным европейским подходам административного судопроизводства, где эффективность судебного контроля над публичной властью рассматривается как самостоятельная ценность правового государства.

Значение активной роли суда будет возрастать и в дальнейшем.

Развитие цифрового правосудия, внедрение электронных административных дел, использование аналитических систем и повышение стандартов мотивировки административных актов постепенно делают административный процесс более сложным с технической точки зрения. В этих условиях пассивная модель суда неизбежно приводила бы к формальному правосудию, где исход дела зависел бы прежде всего от объема процессуальных ресурсов сторон.

Именно поэтому активная роль суда сегодня является не исключением из общих правил процесса, а необходимым элементом современной административной юстиции.

Гулназ ОСПАНОВА,
*судья Специализированного межрайонного
административного суда города Алматы*

**АППК БЫЛ ПРИНЯТ ДЛЯ ТОГО, ЧТОБЫ ИМ
РУКОВОДСТВОВАЛИСЬ КАК ГОСУДАРСТВЕННЫЕ
ОРГАНЫ, ТАК И СУД, ТЕМ САМЫМ СОБЛЮДЕНИЕ
ПРИНЦИПОВ, АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРОЦЕДУР И
АДМИНИСТРАТИВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА – ЭТО
НАША ОБЩАЯ ЗАДАЧА.**

ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ ПРИ РАССМОТРЕНИИ ОБРАЩЕНИИ ПО ЗЕМЕЛЬНЫМ ВОПРОСАМ

При этом суды при рассмотрении споров недовольных граждан с действиями госорганов, на практике столкнулись с обоснованными исками, где были обнаружены факты, когда при наличии у административного органа административного усмотрения на совершение того либо иного действия (как отзыва ранее направленного предписания об устранении нарушений норм земельного законодательства, принятия мер для снятия обременений в виде предписаний, отмене вынесенного постановления акимата и т.д.), госорганы бездействуют и явно проявляют нежелание соблюдать нормы АППК и Земельного кодекса, порождая ряд исков в суд, вовлечение участников процесса к длительным судебным тяжбам, более того, обжалуя решения судов, они же способствуют дополнительному затягиванию судебных разбирательств по делу, тем самым нарушая права физических и юридических лиц на своевременное разрешение дела.

Также имеются факты непринятия в качестве правоустанавливающих документов правовых актов, которые ранее были выданы землепользователям еще при нахождении их земельных участков в других административных территориальных единицах. Например, зачастую на практике суды сталкиваются с обстоятельствами, когда решения местного исполнительного органа Карасайского района изданных в период с 1990 года по 1999 годы, не признаются МИО г. Алматы, способствуя отказу последними в утверждении землеустроительных проектов, выдаче права частной собственности на земельный участок. Данные обстоятельства порождают иски в суд, ввиду явного ущемления прав

заявителей на свои ранее полученные земельные участки.

При рассмотрении споров, обстоятельства и основания предъявления исков, по которым схожи с предыдущими делами, где имеется соответствующая судебная практика, Административным органам в целях способствования защиты прав и интересов физических и юридических лиц, следует воспользоваться имеющимся у них административным усмотрением для совершения того или иного действия, применяя их для заключения соглашений о примирении и медиации.

При прекращении административной процедуры выносится решение административного органа, должностного лица, о чем извещается участник административной процедуры в течение трех рабочих дней со дня принятия решения. На решение о прекращении административной процедуры может быть подана жалоба в порядке, установленном настоящим Кодексом.

Однако практика рассмотрения земельных споров показывает, что, к сожалению, МИО, не обращая внимание на эту важнейшую норму закона, когда у заявителей имеются новые доводы или вновь открывшиеся обстоятельства, во многих случаях, отказывают истцам в рассмотрении их повторных заявлений.

В случае соблюдения госорганами всех стадий административных процедур надлежащим образом, недовольство заявителей, то есть физических и юридических лиц, обратившихся за той или иной просьбой, обжалование их действий значительно сократится, что будет способствовать росту их доверию к госорганам и искоренению недоверия граждан государству в целом.

ВНУТРЕННЕЕ УБЕЖДЕНИЕ СУДЬИ: НОРМАТИВНО-ЦЕННОСТНЫЙ АСПЕКТ

Арман ОСПАН,
судья Специализированного межрайонного
административного суда г. Алматы

**СУЩНОСТЬ ЮРИДИЧЕСКОЙ ПРОЦЕДУРЫ В
КОНТЕКСТЕ ПРАВОСУДИЯ ОХВАТЫВАЕТ НЕ
ТОЛЬКО СИСТЕМУ ПРАВОВЫХ МЕР И ПРОЦЕДУР,
ПРИМЕНЯЕМЫХ СУДАМИ, НО И ВКЛЮЧАЕТ В
СЕБЯ СУБЪЕКТИВНЫЙ ПРОЦЕСС, ОПРЕДЕЛЯЕМЫЙ
ПРАВОВЫМ СОЗНАНИЕМ СУДЕЙ.**

Внутреннее убеждение судьи имеет нормативно-ценностный аспект. При этом может рассматриваться как с юридической, так и нравственно-психологической точек зрения. Судьи оценивают доказательства, не связываясь заранее предписаниями закона о силе и значимости тех или иных доказательств, а базируются свои оценки на объективном и всестороннем анализе всех фактов дела.

Внутреннее убеждение судьи является многоаспектным понятием, выступающим как предпосылка, процесс и результат познавательной деятельности судьи. Внутреннее убеждение также является основой для формирования судьей выводов по уголовному делу. С понятием «внутреннее убеждение» тесно связаны такие понятия, как интуиция, совесть и правосознание.

Судейское убеждение играет значительную роль в оценке обстоятельств дела, однако их взаимосвязь является сложной. Убежденность судьи должна основываться на тщательном изучении всех факторов дела и методов оценки доказательств. Оценка доказательств включает в себя установление достоверности каждого из них и их значимость для дела на основе вероятного знания.

М.С. Строгович представлял внутреннее убеждение судей как объективное выражение истины, основанное на обоснованных выводах, сформированных на основе всестороннего изучения фактов дела.

Свое понимание сути внутреннего убеждения судьи также описывает Ю.В. Корневский. Он выделяет внутреннее убеждение следователя, прокурора и судьи как критерий истины в правосудии.

Следует отметить, что внутреннее убеждение судьи рассматривается как система элементов, формирующих сложное явление.

Эти элементы включают в себя индивидуальные знания судьи, процесс познания информации, осознание судьей своей независимости, его эмоциональное состояние при исследовании доказательств, волевой стимул, а также внешнюю обоснованность и аргументированность принятого решения.

Этап оценки доказательств также подразумевает различие между процессами познания и доказывания.

Процесс оценки занимает центральное положение между познанием и действием. Если судебские убеждения выражаются через официальные решения, то убеждения других участников выражаются в их показаниях, жалобах и т.д.

Внутреннее убеждение судьи не является юридической обязанностью, но имеет силу в рамках профессиональной этики и правосознания.

Решение о том, нужно ли доказывать определенный факт, должно приниматься индивидуально с учетом принципа свободы оценки доказательств, который отменяет формальные критерии в пользу убеждения правоприменителя в случае сомнений.

Судья, как лицо, творящее правосудие, в первую очередь должно принять наиболее справедливое решение.

Юридический аспект концепции внутреннего убеждения отражен в формулировке ст. 25 УПК. Внутреннее убеждение проявляется через акт оценки доказательств, который фиксируется в процессуальных решениях и документах, соответствующих установленной форме процессуального документооборота.

ПРИНЦИПЫ АППК

Ботагоз ӨМЕН,

судья Специализированного межрайонного административного суда города Алматы

В АППК ЗАКРЕПЛЕНЫ 12 ПРИНЦИПОВ, С ПОМОЩЬЮ КОТОРЫХ БУДУТ ВЫПОЛНЯТЬСЯ ТАКИЕ ЗАДАЧИ, КАК РЕАЛИЗАЦИЯ ПУБЛИЧНЫХ ПРАВ, СВОБОД И ИНТЕРЕСОВ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ И СУБЪЕКТА БИЗНЕСА, ДОСТИЖЕНИЕ БАЛАНСА ЧАСТНЫХ И ОБЩЕСТВЕННЫХ ИНТЕРЕСОВ В ПУБЛИЧНО-ПРАВОВЫХ ОТНОШЕНИЯХ И УКРЕПЛЕНИЕ ЗАКОННОСТИ В ПУБЛИЧНО-ПРАВОВОЙ СФЕРЕ.

Таковыми принципами являются: принцип законности, принцип справедливости, принцип защиты права, свобод и законных интересов, принцип соразмерности, пределы осуществления административного усмотрения, принцип приоритета прав, принцип охраны права на доверие, принцип запрета злоупотребления формальными требованиями, принцип презумпции достоверности, активная роль суда, разумный срок административного судопроизводства и обязательность судебных актов. Данными принципами руководствуются административные органы при вынесении административного акта, так и суды при разрешении спора в судебном порядке.

В частности, хочу рассказать о некоторых принципах АППК.

Принцип охраны права на доверие, который является «гарантией» административного органа в том, что принятый административный акт является законным и последовательным. Ошибка, допущенная административным органом, не может быть обращена во вред лицу.

Так, если благоприятный административный акт в отношении определенного лица (или круга лиц) принят незаконно, при условии, что в этом нет вины адресата акта и данный акт не нарушает права и интересы иных лиц, такой административный акт не будет подлежать отмене, за исключением отдельных случаев (при этом лицу будет возмещен вред, возникший в результате отмены акта: 1) правовой акт, на основании которого был вынесен административный акт, признан неконституционным; 2) установлена заведомая недостоверность документа либо сведений, представленных гражданином; 3) административный акт принят в результате совершения гражданином противоправных действий, установленных

вступившими в законную силу приговором или постановлением суда, постановлением прокурора, органа уголовного преследования, органа (должностного лица), уполномоченного рассматривать дела об административных правонарушениях; 4) административный акт затрагивает государственные или общественные интересы, безопасность государства либо может привести к тяжким необратимым последствиям для жизни, здоровья людей.

Также одним из новых принципов является принцип соразмерности.

Меры, предусматривающие какое-либо ограничение прав и свобод физических либо юридических лиц, должны быть направлены на установленные Конституцией и законами цели и должны быть соразмерны, то есть являться подходящими, необходимыми и пропорциональными для достижения их цели с учетом своего содержания, места, времени и охватываемого круга лиц.

Данный принцип призван гарантировать рассмотрение конкретного дела административным органом при разумном соотношении между преследуемой целью и используемыми средствами и применяется при реализации административного усмотрения (дискреционного полномочия).

Принцип справедливости гласит, что суд при разрешении вверенных ему законом или соглашением сторон вопросов обязан разрешать эти вопросы, исходя из критериев справедливости и разумности.

Это лишь некоторые принципы АППК, которые позволяют не только усилить защиту прав граждан при рассмотрении споров с государственными органами, но и повысить гражданскую активность в процессе принятия управленческих решений на уровне государства.

МЕДИАЦИЯ – СПОСОБ ВНЕСУДЕБНОГО УРЕГУЛИРОВАНИЯ СПОРОВ

Альмира РАХИМЖАНОВА,
судья
Специализированного
межрайонного
административного суда
города Алматы

В ОБЩЕСТВЕ И СРЕДИ ЮРИДИЧЕСКОГО СООБЩЕСТВА, К СОЖАЛЕНИЮ, ДО СИХ ПОР БЫТУЕТ МНЕНИЕ, ЧТО МЕДИАЦИЯ ЭТО НОВЫЙ И ИСКУССТВЕННО ВВЕДЕННЫЙ ИНСТИТУТ, КОТОРЫМ МОЖНО БЫЛО БЫ ПРЕНЕБРЕЧЬ, СУДЬИ НАВЯЗЫВАЮТ МЕДИАЦИЮ ДЛЯ «ГАЛОЧКИ», ТОГДА КАК С 28 ЯНВАРЯ 2011 ГОДА В РК ДЕЙСТВУЕТ ЗАКОН «О МЕДИАЦИИ», А С 30 ДЕКАБРЯ 2021 ГОДА ЗАКОНОМ РК ОТ 20 ДЕКАБРЯ 2021 ГОДА № 84-VII «О ВНЕСЕНИИ ИЗМЕНЕНИЙ И ДОПОЛНЕНИЙ В НЕКОТОРЫЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ АКТЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН ПО ВОПРОСАМ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ГРАЖДАНСКОГО ПРОЦЕССУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА И РАЗВИТИЯ ИНСТИТУТОВ ВНЕСУДЕБНОГО И ДОСУДЕБНОГО УРЕГУЛИРОВАНИЯ СПОРОВ» ВСТУПИЛИ В СИЛУ НОВЫЕ ПОПРАВКИ В РЯД ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫХ АКТОВ, КОТОРЫЕ ДОЛЖНЫ СПОСОБСТВОВАТЬ РАЗВИТИЮ ПРИМИРИТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕДУР.

Если обратиться к истории казахского суда биев, то академик С. Зиманов в своей книге «Казахский суд биев – уникальная судебная система» написал: «Казахский суд решал споры и разногласия, с которыми обращались к нему стороны, исходя из важности обеспечения примирения сторон и мира между ними, единения и обеспечения единства внутри и в сферах общезжития, исходя из необходимости искоренения не столько личных, сколько пороков общественного значения». Данная цитата, основанная на долгой и кропотливой работе автора, ярко дает понять, что в традиционной практике судей-биев принцип примирения был основополагающим.

Специфика публичных споров не исключает примирение сторон, поэтому закрепление в Административном процедурно-процессуальном кодексе РК нормы, позволяющей участникам административного производства окончить дело примирением, расцениваем как положительный шаг.

Ст. 120 АППК закреплены виды примирительных процедур, условия примирения сторон, порядок заключения соглашений о примирении, медиации или об урегулировании спора в порядке партисипативной процедуры и утверждения судом таких соглашений.

Согласно указанной норме, стороны на основании взаимных уступок могут полностью или час-

тично окончить административное дело примирением, на всех стадиях (этапах) административного процесса до удаления суда для вынесения решения.

АППК устанавливает для участников процесса три вида примирительных процедур: 1) соглашение о примирении – заключается самостоятельно и предоставляется сторонами на утверждение суду; 2) соглашение о медиации – заключается при содействии посредника (судьи либо медиатора); 3) соглашение об урегулировании спора в порядке партисипативной процедуры – заключается с участием адвокатов либо юридических консультантов.

Вопрос о примирении может обсуждаться в рамках переговоров, медиации, взаимных консультаций.

Соглашение о примирении может касаться как всех вопросов, являющихся предметом административного дела, так и их части. Подписав соглашение о примирении, стороны обязаны представить его в суд.

В судебном заседании суд обязан проверить отсутствие оснований, препятствующих заключению соглашения о примирении (ч. 9 ст. 120 АППК), в том числе ответить на вопросы: а) не противоречит ли соглашение действующему законодательству; б) не нарушает ли оно права, свободы и законные интересы других лиц. Если хотя бы одно из этих условий нарушается, то суд отказывает в утверждении соглашения о примирении.

АДМИНИСТРАТИВНЫЕ ПРОЦЕДУРЫ И ЕГО СТАДИИ

Бакыт САТИЕВА,
судья Специализированного
межрайонного
административного суда
города Алматы

АППК РАЗЛИЧАЕТ ДВА ВИДА АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРОЦЕДУР, ПЕРВАЯ – ВНЕШНЯЯ АДМИНИСТРАТИВНАЯ ПРОЦЕДУРА (ОСНОВНАЯ), НАПРАВЛЕННАЯ НА ВОЗНИКНОВЕНИЕ, ИЗМЕНЕНИЕ ИЛИ УТРАТУ ПРАВ И ОБЯЗАННОСТЕЙ ФИЗИЧЕСКИХ И ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ; ВТОРАЯ – ВНУТРЕННЯЯ АДМИНИСТРАТИВНАЯ ПРОЦЕДУРА, КОТОРАЯ РЕГУЛИРУЕТ ВОПРОСЫ ОРГАНИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО ОРГАНА, ВНУТРЕННЕГО ПОРЯДКА РАССМОТРЕНИЯ, ПРОХОЖДЕНИЯ СЛУЖЕБНЫХ ДОКУМЕНТОВ И ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ ЗА ИХ ИСПОЛНЕНИЕМ, ИНФОРМАЦИОННОГО ОБМЕНА МЕЖДУ ГОСУДАРСТВЕННЫМИ ОРГАНАМИ, ИХ СТРУКТУРНЫМИ И ТЕРРИТОРИАЛЬНЫМИ ПОДРАЗДЕЛЕНИЯМИ И ДОЛЖНОСТНЫМИ ЛИЦАМИ И Т.Д.

Согласно ст. 4 АППК, под внешней административной процедурой понимается, как деятельность административного органа, должностного лица по рассмотрению административного дела, принятию и исполнению по нему решения, совершаемая на основании обращения или по собственной инициативе, а также деятельность, осуществляемая в порядке упрощенной административной процедуры.

Особенности осуществления административных процедур устанавливаются законами Республики Казахстан. Настоящий Кодекс регулирует отношения, связанные с осуществлением административных процедур, в части, не урегулированной законами Республики Казахстан (ч. 2 ст. 1 АППК). Соблюдение требований АППК обязательно для административных органов в той части, где это не урегулировано отраслевым (специальным) законодательством.

К примеру, если в Земельном кодексе указан свой срок рассмотрения заявлений по получению земельных участков, то необходимо руководствоваться сроками Земельного кодекса. Далее специальные законы не предусматривают проведение процедур заслушивания перед вынесением решения. В этой связи АППК будет распространять свое действие в части обязательного проведения процедуры заслушивания по обременяющим административным актам.

Результатом административной процедуры всегда будет являться административный акт или действие (бездействие) административного органа, не связанное с принятием административного акта. Под административным органом понимается не только государственный орган, но и иные субъекты, наделенные полномочиями в области государственного управления (публичные функции).

Такой подход вполне приемлем и для нашего законодательства, допускающего наделение публичными функциями иные негосударственные организации и лица. Главный критерий у всех субъектов – это полномочие на принятие административного акта.

При этом государственный орган выступает административным органом, когда речь идет о его властной (публичной) деятельности, направленной на реализацию прав или обязанностей физических или юридических лиц.

В остальных случаях государственный орган не будет являться административным органом. И в заключение хотелось бы отметить, что принятие АППК является новой ступенью отношений между государством и обществом в соответствии с идеей правового государства, существенным шагом по обеспечению верховенства закона, а также благоприятно скажется на инвестиционном климате страны.

Рамшит ӘБДІҚАНИЕВ,

Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотының судьясы

ӘКІМШІЛІК ӘДІЛЕТ ИНСТИТУТЫ ЖАРИЯ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ДАУЛАРДЫҢ ТИІМДІ ШЕШІЛУІНЕ ЖОЛ АШТЫ. БҮГІНГІ ТАҢДА ЕЛ ХАЛҚЫ ҚР ӘКІМШІЛІК РӘСІМДІК-ПРОЦЕСТІК КОДЕКСІ (ӘРПК) АЯСЫНДА ТАЛАПТАРЫН ҚОЙЫП, МАМАНДАНДЫРЫЛҒАН СОТТАРДА ҚҰҚЫҚТАРЫН ӘДІЛ ҚОРҒАУҒА ҚОЛ ЖЕТКІЗІП ЖАТЫР. ОСЫ КОДЕКСПЕН СОТ ТӨРЕЛІГІНДЕГІ ӘЛЕМДІК СТАНДАРТТАР ЕСКЕРІЛІП, ӘКІМШІЛІК СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУДІ АЗАМАТТЫҚ СОТ ІСІНЕН БӨЛУДІҢ МАҢЫЗДЫ ҚАДАМЫ ЖАСАЛДЫ.

СОТТЫҢ БЕЛСЕНДІ РӨЛІ СУДЬЯ МӘРТЕБЕСІН КӨТЕРЕДІ

Жария-құқықтық қатынастарда жеке және заңды тұлғалардың бұзылған немесе дау айтылатын құқықтарын, сондай-ақ, бостандықтары мен заңды мүдделерін қорғап, қалпына келтіруде әділ әрі бейтарап шешім қабылдау әкімшілік сот ісін жүргізудің басты міндеті саналады. Осы міндетті жүзеге асыруда соттың белсенді рөлі қағидаты айрықша маңызға ие.

Жария-құқықтық дауларда таразы басы тең болмайды, яғни, оның бір жағында қарапайым азамат немесе заңды тұлға, екінші жағында билік өкілі тұрады. Бұл туралы Мемлекет басшысы өзінің халыққа арнаған жолдауында: «Азаматтарымыз жария-құқықтық дауларда билік органдарының шешімдері мен әрекеттеріне қатысты шағым түсіру кезінде көп жағдайда теңсіздік ахуалында қалып жатады. Олардың мүмкіндіктерін мемлекеттік аппараттың ресурстарымен салыстыруға келмейді» деген болатын. Әкімшілік сот ісін жүргізу соттың белсенді рөлі негізінде жүзеге асырылады. Яғни, судья процестің барлық сатысында белсенділік танытып, талап қоюшы тарапқа процестік жәрдем көрсетуге құқылы. Бұл қағидаттың басты ерекшеліктерінің бірі – судья әкімшілік істі дұрыс шешуде маңызды барлық мән-жайды жан-жақты әрі объективті түрде зерттейді. Сонымен қатар, әкімшілік істің нақты немесе заңды тұстарына жататын құқықтық негіздемелерде өзінің құқықтық пікірін алдын ала айтады. Егер процесс қатысушы-

лары ұсынған дәлелдемелер жеткіліксіз болса сот өз бастамасымен немесе әкімшілік процеске қатысушылардың уәжді өтінішхатымен қосымша материалдар мен дәлелдемелерді жинайды.

Осы ретте әкімшілік процеске қатысушылар сотқа жәрдемдесуге міндетті, ал судья әкімшілік сот ісін жүргізу міндеттерін шешуге бағытталған өзге де әрекеттерді орындайды. Соттың белсенді рөлі дауды шешумен қатар, оларды бейбіт жолмен реттеуінен де көрінеді. Соттың рөлі әкімшілік орган шешімінің заңдылығын ғана емес, оның орындылығы мен пропорционалдылығын тексеруімен де ерекшеленеді. Құқықтық теңдікті қамтамасыз етуде азаматтың мемлекеттік органмен тең дәрежеде соттасуына жағдай жасайды. Бұл принцип әкімшілік іс жүргізуде соттың процеске белсенді қатысушы екенін білдіреді. Айта кетерлігі, Қазақстан Республикасының заңнамалық актілеріне әкімшілік әділет мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізілді. Соған орай ӘРПК-ға 26-1-тарауы қосылды. Бұл өзгеріс азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауда белсенді рөл атқаратын әкімшілік сот төрелігімен үндеседі.

Әкімшілік істерді қарауда судьяның ӘРПК-нің талабында көзделген құқықтары мен міндеттерін бұлжытпай орындап, белсенділік танытуы, сот төрелігінің сапалы жүзеге асырылуына кепілдік етеді.

Ерлан ТАЖИБАЕВ,
Алматы қаласының
мамандандырылған ауданаралық
әкімшілік сотының судьясы

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ӘКІМШІЛІК РӘСІМДІК-ПРОЦЕСТІК
КОДЕКСІНІҢ (ӘРПК) БАСТЫ
ЖАҢАШЫЛДЫҚТАРЫНЫҢ БІРІ ЖАРИЯ-
ҚҰҚЫҚТЫҚ ДАУЛАР БОЙЫНША
ТАРАПТАРДЫҢ ТАТУЛАСУ ҚҰҚЫҒЫН БЕКІТУІ.
БҰЛ ИНСТИТУТ ДАУЛАРДЫ ТЕЗ, ТИІМДІ
ЖӘНЕ ЖАНЖАЛСЫЗ ШЕШУДІҢ БАЛАМАЛЫ
ТЕТІГІ РЕТІНДЕ ӨЗІНІҢ ӨМІРШЕҢДІГІН
ДӘЛЕЛДЕДІ.**

МЕДИАЦИЯ ЖАН-ЖАҚТЫЛЫҚТЫ ТАЛАП ЕТЕДІ

Әкімшілік органдардың қатысуымен өткен медиациялардың оң нәтижелеріне қарамастан, аталған институтты толық көлемде қолдануға кедергі келтіретін бірнеше фактор бар. Солардың бастысы жауапкершіліктен қашу және стереотиптер. Осы ретте атап айтарлығы, мемлекеттік органдар сыбайлас жемқорлық күдіктерін болдырмау немесе бақылаушы органдар (прокуратура, аудит) алдында жауапты болмау үшін кез келген дауды сот шешімі арқылы шешуге бейім. Олар үшін сот шешімін орындау бақылаушы органдар алдындағы қорғаныш құралы ретінде қалыптасқан.

Тағы бір фактор – сенімхаттағы құқықтардың шектелуі. Мысалы, практикада мемлекеттік органдар өкілдерінің сенімхаттарында татуласу келісіміне қол қою өкілеттігі көзделмейді. Әсіресе, мемлекеттік кірістер органдарында сенімхат үлгілерін Қаржы министрлігі бекітетіндіктен, олар дербес шешім қабылдай алмайды.

Әкімшілік қалаудың (дискрецияның) шектелуінің де өзіндік салдары бар. Мәселен, салық заңнамасының қатаң регламенттелуіне байланысты салық органдарына әкімшілік қалау құқығы берілмеген. Бұл шектеу олардың бюджет мүддесіне нұқ-

сан келтіруден қорқып, медиациядан бас тартуына әкеледі.

Сондықтан, әкімшілік әділет процесінде татуластыру рәсімдерін одан әрі кеңейтуді уақыттың өзі талап етіп отыр. Бұл үшін мынадай шараларды қабылдаған артық болмайды. Айтып отырған мәселе ең алдымен заңнамалық тұрғыда реттелуі керек. Қазақстан Республикасының жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы заңына әкімдер мен әкімдіктердің татуластыру рәсімдері бойынша құзыреттерін нақтылайтын толықтырулар енгізілуі керек.

Осы жағдайда бірыңғай мемлекеттік саясаттың маңызы зор. Мемлекеттік органдар үшін медиация тәсілдерін күнделікті қызметте қолданудың бірыңғай ведомстволық регламентін әзірлеу де кезек күттірмейді. Әсіресе, салықтық құқықтық қатынастарда әкімшілік қалау мүмкіндігі бар даулар санаттары бойынша татуласу рәсімдерін енгізуді заңнамалық деңгейде қарастырған абзал. Бұл ретте соттың белсенді рөлінің аясында судьялар істі алдын ала тындау кезеңінде тараптарға татуласудың артықшылықтарын белсенді түрде түсіндіріп, жасалатын келісімдердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнамаға сәйкестігін қатаң бақылауы тиіс.

ВНЕСУДЕБНОЕ БАНКРОТСТВО ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ

Айгерим ТУРГЫМБАЙ,

судья Специализированного межрайонного административного суда г. Алматы

С 2023 ГОДА В КАЗАХСТАНЕ ДЕЙСТВУЕТ «ЗАКОН О ВОССТАНОВЛЕНИИ ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ И БАНКРОТСТВЕ ГРАЖДАН», КОТОРЫЙ РЕГУЛИРУЕТ ОБЩЕСТВЕННЫЕ ОТНОШЕНИЯ, ВОЗНИКАЮЩИЕ ПРИ НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ ГРАЖДАНИНА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН, УСТАНОВЛИВАЕТ ОСНОВАНИЯ ДЛЯ ПРИМЕНЕНИЯ ПРОЦЕДУРЫ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ, А ТАКЖЕ ПРОЦЕДУРЫ ВНЕСУДЕБНОГО И СУДЕБНОГО БАНКРОТСТВА, ПОРЯДОК И УСЛОВИЯ ИХ ПРОВЕДЕНИЯ.

Принятию данного Закона послужил рост долга граждан как перед банковскими и микрофинансовыми организациями, так и перед бюджетом.

За два года действия Закона в СМАС г. Алматы сложилась определенная практика по рассмотрению дел, связанных с процедурой внесудебного банкротства.

Понятие процедуры внесудебного банкротства, порядок применения процедуры внесудебного банкротства регламентирован в Законе и Правилах оказания государственной услуги «Применение процедуры внесудебного банкротства», утвержденных Приказом Заместителя Премьер-Министра – Министра финансов Республики Казахстан от 28 февраля 2023 года № 218.

Для применения процедуры внесудебного банкротства гражданам необходимо соответствовать требованиям ст. 5 Закона.

Так, основаниями для подачи в налоговый орган заявления о применении процедуры внесудебного банкротства являются наличие обязательств, не превышающих 1600-кратного размера МРП или

6 291 200 тенге ($3932 \cdot 1600$), и соответствие в совокупности следующим условиям:

1) отсутствие на праве собственности имущества, включая имущество, находящееся в общей собственности;

2) по обязательствам перед кредиторами, указанными в заявлении, отсутствует погашение в течение двенадцати последовательных месяцев на дату подачи такого заявления;

3) кредитором и должником проведены процедуры по урегулированию и (или) взысканию неисполненных обязательств по договору банковского займа и (или) договору о предоставлении микрокредита в соответствии с законами Республики Казахстан «О банках и банковской деятельности в Республике Казахстан» и «О микрофинансовой деятельности».

4) неприменение процедуры внесудебного или судебного банкротства в течение семи лет на дату подачи заявления.

По результатам оказания услуги налоговый орган прекращает процедуру внесудебного банкротства либо выносит решение о завершении

процедуры внесудебного банкротства и признании должника банкротом, которое выносится по форме, утвержденной уполномоченным органом, и подлежит размещению на веб-портале «электронного правительства».

При этом обязательства должника перед кредиторами, сведения о которых отражены в базе данных кредитных бюро, прекращаются со дня размещения на веб-портале «электронного правительства» объявления о завершении процедуры внесудебного банкротства и признании должника банкротом. Однако банкроту в течение пяти лет со дня размещения объявления о завершении процедуры внесудебного банкротства не выдается заем (кроме получения микрокредитов ломбардов), а также не принимаются от него обеспечение в виде залога, гарантии и поручительства по договорам банковского займа и предоставления микрокредита.

Вместе с тем граждане в случае несогласия с результатами оказания государственной услуги, вправе их обжаловать в вышестоящем административном органе, уполномоченном органе по оценке и контролю за качеством оказания государственных услуг.

Порядок обжалования решений, действий (бездействия) услугодателя и его должностных лиц по вопросам оказания государственных услуг регламентирован в главе 3 Правил, и он является обязательным перед обращением с иском в суд.

В судебной практике граждане обращаются в суд с исками об оспаривании решений об отказе в применении процедуры внесудебного банкротства без соблюдения порядка обжалования, указанного в главе 3 Правил, в связи, с чем судом такие иски возвращаются истцам для соблюдения этого порядка.

Так, например, гражданин-пенсионер обратился в налоговый орган с заявлением о применении процедуры внесудебного банкротства, однако ему было отказано в применении процедуры со ссылкой на несоответствие его основаниям, указанным в ст. 5 Закона. В частности, его обязательства перед микрофинансовыми организациями ежемесячно погашаются путем удержания из пенсионных от-

числений, в виду чего налоговый орган посчитал, что раз у должника имеется погашение по долгам, то он не соответствует по критерию отсутствия погашения в течение двенадцати последовательных месяцев на дату подачи заявления. Не согласившись с отказом налогового органа, гражданин обратился к вышестоящему налоговому органу, однако и там не нашел положительного решения.

Далее он обратился с иском о принуждении в суд. Решением СМАС г. Алматы от 23 августа 2024 года иск пенсионера был удовлетворен, на налоговый орган возложена обязанность принять в отношении гражданина благоприятный административный акт – уведомление о начале процедуры внесудебного банкротства и разместить сведения о должнике на веб-портале «электронного правительства».

Судом иск удовлетворен, так как задолженность истца перед кредиторами на момент подачи заявления не превышала 1600-кратный размер МРП, соответственно, у него имелись законные основания на подачу заявления о применении в отношении него ПVB. При этом ссылка ответчика на факт не превышения периода непогашения по договорам двенадцати последовательных месяцев на дату подачи заявления, признана несостоятельной, поскольку задолженность погашается из пенсионных отчислений должника в принудительном порядке.

Так, в ответ на запрос суда НАО «Государственная корпорация Правительство для граждан» сообщило суду, что из пенсии истца ежемесячно в принудительном порядке погашается задолженность по исполнительным производствам, находящимся у судебных исполнителей. Тогда как из понятий, содержащихся в ст. 5 Закона, суд пришел к выводу, что законодатель под «погашением» имел в виду добровольную оплату должником перед кредитором имеющейся задолженности. Решение суда вступило в законную силу.

Исходя из вышеизложенного, принимая во внимание «закредитованность» населения, гражданам предлагается изучить положения Закона и при необходимости воспользоваться процедурами, предусмотренными данным Законом.

СУДЕБНАЯ ПРАКТИКА ПРИМЕНЕНИЯ ПРИМИРИТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕДУР ПО АДМИНИСТРАТИВНЫМ ДЕЛАМ

Татьяна ЧЕРНЫШ,
судья Специализированного межрайонного административного суда города Алматы

ВНЕДРЕНИЕ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРОЦЕДУРНО-ПРОЦЕССУАЛЬНОГО КОДЕКСА ЗАКРЕПИЛО ВАЖНЕЙШИЙ ИНСТИТУТ – ПРАВО СТОРОН НА ПРИМИРЕНИЕ ПО ПУБЛИЧНО-ПРАВОВЫМ СПОРАМ. ПРАКТИКА ДОКАЗЫВАЕТ ЕГО ЭФФЕКТИВНОСТЬ ДЛЯ ОПЕРАТИВНОГО И БЕСКОНФЛИКТНОГО РАЗРЕШЕНИЯ СПОРОВ.

Примирение наиболее активно применялось в следующих категориях споров:

- Оспаривание действий/решений судебных исполнителей
- Налоговые споры
- Сфера оказания государственных услуг
- Земельные споры
- Жилищные споры

Судом активно применяется «Алгоритм действий суда по примирению», разработанный Верховным Судом РК.

ПРЕПЯТСТВИЯ И СИСТЕМНЫЕ ПРОБЛЕМЫ

Несмотря на положительную динамику, потенциал примирения с государственными органами раскрыт не полностью по следующим причинам:

1. Избегание ответственности госорганами. Представители ведомств пассивно реагируют на предложения суда о примирении. Им привычнее получить судебное решение, чтобы исключить любые подозрения в коррупции со стороны контролирующих органов (прокуратуры, ВГА). Судебный акт для них выступает «защитой» от обвинений.

2. Дефицит полномочий. В доверенностях представителей госорганов часто отсутствует право

на подписание примирительных (медиативных) соглашений. Особенно остро эта проблема стоит в налоговых органах, где типовые доверенности утверждаются Министерством финансов РК без права на примирение.

3. Отсутствие административного усмотрения в налоговой сфере. Фискальные органы ссылаются на то, что налоговое законодательство жестко регламентирует их действия и не оставляет права на усмотрение при формировании бюджета.

Для дальнейшего расширения сферы применения медиации в административном процессе предлагаются следующие меры.

Изменение политики госорганов: разработать на уровне министерств и ведомств единую внутреннюю политику и регламенты по активному использованию медиации, наделив руководителей территориальных органов реальными полномочиями на подписание соглашений.

Налоговое администрирование: изучить возможность внедрения примирительных процедур в тех налоговых спорах, где нормативно допускается административное усмотрение.

Судьям продолжать разъяснять сторонам преимущества медиации на стадии предварительного слушания.

Бақыт ТУРАНОВА,

*судья Специализированного
межрайонного административного
суда г. Алматы*

**ВОПРОСЫ ПРАВ ДЕТЕЙ ЗАКОНОДАТЕЛЬНО
ЗАКРЕПЛЕНО, ТАК КАК В СИЛУ ИХ
СОЦИАЛЬНОЙ НЕЗАЩИЩЕННОСТИ,
ПОСКОЛЬКУ ИЗНАЧАЛЬНО ИМЕЯ РАВНЫЕ
ПРАВА С ОСТАЛЬНЫМИ ГРАЖДАНАМИ,
ДАННЫЕ ЛИЦА ФАКТИЧЕСКИ ОБЛАДАЮТ
ГОРАЗДО МЕНЬШИМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ
ИХ РЕАЛИЗАЦИИ. ВОЗНИКНОВЕНИЕ
ИХ ОСОБОГО ПРАВОВОГО СТАТУСА
ЗАКОНОДАТЕЛЬНО СВЯЗАНО С УТРАТОЙ
ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ И ЯВЛЯЕТСЯ
ОСНОВАНИЕМ ДЛЯ ПРИОБРЕТЕНИЯ
ДОПОЛНИТЕЛЬНЫХ ПРАВ, ЛЬГОТ, В ТОМ
ЧИСЛЕ, В СФЕРЕ ЖИЛИЩНЫХ ОТНОШЕНИЙ.**

ВОПРОСЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ ДЕТЕЙ

Судебная защита жилищных прав детей-сирот и детей, оказавшихся без попечения родителей в условиях Административного процедурно-процессуального кодекса Республики Казахстан, существенно отличается от прежнего порядка, рассматриваемых в порядке Гражданского процессуального кодекса.

Согласно ч. 1 ст. 20 данной Конвенции, ребенок, который временно или постоянно лишен своего семейного окружения или который в его собственных наилучших интересах не может оставаться в таком окружении, имеет право на особую защиту и помощь, предоставляемые государством.

В соответствии с п.п. 6 п. 1 ст. 68 Закона, к социально защищаемым слоям населения относятся дети-сироты, не достигшие двадцати девяти лет, потерявшие родителей до совершеннолетия.

Более того, ч. 1 ст. 73 Закона предусмотрено,

что не подлежат снятию с учета дети-сироты и дети, оставшиеся без попечения родителей.

Таким образом, исполнение обязательств и мер социальной поддержки в виде предоставления жилья со стороны государства не могут быть поставлены в зависимость от реализации гражданином его права на выбор места жительства в пределах территории Республики Казахстан. Подтверждая наличие у истца нереализованного права на предоставление жилища по указанной категории, суд посчитало, что управление необоснованно сняло с очереди на жилье.

В заключение хотелось бы отметить, что в решении проблем жилищных прав рассматриваемой категории граждан задействованы различные субъекты. От их эффективной и слаженной работы зависит своевременное решение их жилищных вопросов. Однако анализ судебной практики показал, что управление не в полной мере переориентировало свою работу в соответствии с нормами АППК.

БАСТЫ МІНДЕТ – АДАЛ ҚЫЗМЕТ

Айгерім БУРАШЕВА,
ҚР Сот әкімшілігінің кассациялық
соттар департаменті ұйымдастыру-талдау
бөлімінің басшысы

**МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТТІ МІНСІЗ ДАМУ
МЕМЛЕКЕТІМІЗДІҢ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫН НЫҒАЙТУДА
БАСТЫ КЕПІЛ САНАЛАДЫ. СОҢҒЫ ЖЫЛДАРЫ
МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТ САЛАСЫНДА ТАБЫСТЫ
РЕФОРМАЛАР ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛДЫ. ҚР МЕМЛЕКЕТТІК
ҚЫЗМЕТ ТУРАЛЫ ЗАҢЫ ТОЛЫҚТЫРЫЛЫП, ТЫҢ
ӨЗГЕРІСТЕР ЕНГІЗІЛДІ. ОЛАР ТӘЛІМГЕРЛІК,
ТАҒЫЛЫМДАМАДАН ӨТУ ИНСТИТУТТАРЫНЫҢ
ЖАНДАНУЫНА ЖОЛ АШТЫ.**

Республикамыздың әр азаматы мемлекеттік қызмет атқаруға құқылы, яғни, «e-Quzmet» жүйесі арқылы азаматтар конкурстарға онлайн қатысып, қалаған жұмысына орналасу мүмкіндігіне ие. Бүгінде Мемлекеттік қызметті дамытудың 2024–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы іске асырылуда.

Мұны айтып отырғанымыз, адамға бағдарланған мемлекет қағидаты халық мүддесіне, әлеуметтік теңдікті қамтамасыз етуге, сондай-ақ, әділ қоғам құруға бағытталған. Бұл ретте мемлекеттік қызметті жаңғырту жоғары маңызға ие. Осы мақсатта мемлекеттік қызметшілерге қойылар талаптар күшейтілді. Өйткені, кәсіби тұрғыдағы болмыс халықтың мемлекеттік қызметке деген көзқарасына әсер етпей қоймайды. Сондықтан, мемлекеттік қызметкерлер білім-білік, бітім-болмыстарымен қоғамға үлгі болулары шарт. Бұл тұрғыда хакім Абайдың «Пайда ойлама, ар ойла» деген өсиеті мемлекеттік қызметшілерге бағдаршам іспетті.

Мемлекет басшысы айтқандай, «Мемлекеттік қызметшінің сапасы – бүкіл еліміздің сапасы. Мемлекеттік қызмет бұл – жоғары лауазымға ие болу емес. Мәселе – мансап емес. Мәселе – мемлекетімізге, халқымызға адал қызмет ету. Мемлекеттік қызметші болу – антқа адал болу деген сөз». Осы сөздің өзі-ақ, мемлекеттік қызмет маңызының қаншалықты жоғары әрі жауапты екенін білдіреді.

Елжандылық, яғни, елдік мұратты алдыңғы орынға шығару мемлекеттік қызметшінің жауапкершілігіне тікелей байланысты. Халық алдындағы жауапкершілігіне адалдық танытатындар бюрократия мен сыбайлас жемқорлықтың жолын кеседі. Сол арқылы мемлекеттік аппараттың қарқынды дамуына серпін береді.

Осы тұста тағы да Президент сөзіне жүгінсек, «Мемлекеттік қызмет – жеке бастың бақ-дәулетін арттыратын жер емес. Бұл – халқыңның алдында айрықша жауапкершілік арқалау».

ҚР Мемлекеттік қызметшілердің Әдеп кодексі оларға өз өкілеттіктерін жүзеге асыруда азаматтар үніне құлақ асуға үндейді, яғни, еститін мемлекет құру міндетін жүктейді. Аталған кодекстің талаптарына сәйкес, мемлекеттік қызметшілер қызметте, одан тыс уақытта да өздерін қызметтеріне лайықты ұстаулары керек. Мысалы, оларға қызметтік міндеттерін орындаудан басқа кезде ойын мекемелеріне баруға тыйым салынған. Әрбір қызметкер мемлекеттік қызметтің имиджіне нұқсан келтіретін әрекет пен әрекетсіздіктің мемлекетке деген сенімге селкеу түсіретінін есте ұстағандары жөн.

Әдеп кодексімен айқындалғандай, адалдық, адал ниет, әділдік пен ашықтық, сыпайылық, бағдарлану қағидалары әр қызметкердің бойында моральдық-адамгершілік қасиеттерді орнықтырудың алғы шарты болып табылады. Мемлекеттік қызметкерлерге бір-бірінің ар-намысына, абыройына нұқсан тигізетін жеке және кәсіби қасиеттерін талқыға салмау, сонымен бірге, лауазымды тұлғаларға қызметкерлерімен арадағы қарым-қатынаста меритократия қағидастарын қамтамасыз ету осы кодекспен міндеттелген.

Мемлекеттік қызметшілер қызметтен тыс уақытта да Әдеп кодексінің талаптарын қатаң ұстанып, қоғамға жат мінез-құлықтардан аулақ болулары керек. Олардың жұртшылықты әуре-сарсаңға салуы, жалған ақпараттар таратуы, қызметтерін пайдаланып, тәкаппарлық танытуы заңға қайшы. Мемлекеттік қызметтің бейтараптығы мен тәуелсіздігін қамтамасыз ету міндеті жоғары жауапкершілік жүктейді.

КОРПОРАТИВТІК ҚҰҚЫҚ САЛАСЫНДАҒЫ ЖЕТЕКШІ МАМАН

**ФАРХАД КАРАГУСОВ –
БЕЛГІЛІ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ЗАҢГЕР,
ЗАҢ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ,
ПРОФЕССОР, АЗАМАТТЫҚ ҚҰҚЫҚ,
КОРПОРАТИВТІК ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚ
САЛАЛАРЫНЫҢ МАМАНЫ.**

Ол Алматы қаласының тумасы, әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің заң факультетін үздік тәмамдады. Жастайынан заң ғылымына ерекше қызығушылық танытып, кейіннен өзінің кәсіби қызметін жеке құқық мәселелерін зерттеуге және Қазақстанның құқықтық жүйесін жетілдіруге арнады.

Көп жылдар бойы ғылыми және педагогикалық қызметпен айналысып келеді. Фархад Сергеевич Каспий университетінің Жеке құқық институтының бас ғылыми қызметкері, профессор және Салыстырмалы құқықтың халықаралық академиясының мүшесі. Оның ғылыми қызығушылықтары корпоративтік құқықты, корпоративтік басқаруды, халықаралық жеке құқықты және салыстырмалы құқықтануды қамтиды. Фархад Карагусов заңнамалық бастамаларды әзірлеуге қатысып, корпоративтік құқық мәселелері бойынша халықаралық ұйымдарға, соның ішінде Дүниежүзілік банктің Халықаралық қаржы корпорациясына сарапшылық қызмет көрсеткен.

Фархад Карагусов азаматтық және корпоративтік заңнаманы дамытуға арналған көптеген ғылыми еңбектердің, мақалалар мен зерттеулердің авторы. Оның еңбектері заң тәжірибесінде және білім беру саласында кеңінен қолданылады. Жоғары кәсібилігінің және заң ғылымын дамытуға қосқан елеулі үлесінің арқасында ол Қазақстан Республикасындағы жеке құқық саласының жетекші мамандарының бірі ретінде танылды.

Оның қызметінде корпоративтік басқару мәселелерін және коммерциялық ұйымдарға қатысушылардың құқықтарын қорғауды зерттеу ерекше орын алады. Оның ғылыми еңбектері Қазақстандағы кәсіпкерлік қызметті құқықтық реттеудің заманауи тәсілдерінің дамуына ықпал етті. Көптеген зерттеулері білім беру үдерісінде ғана емес, заңнамалық өзгерістерді әзірлеу мен құқықтық қорытындылар дайындауда да пайдаланылуда.

Ғылыми қызметімен қатар, Карагусов құқық пен экономиканың дамуына арналған халықаралық конференцияларға, семинарларға және форумдарға белсенді түрде қатысады. Ол студенттерге, магис-

транттарға және тәжірибелі заңгерлерге дәрістер оқып, өзінің кәсіби тәжірибесі мен білімін бөлісуде. Оның қызметі құқықтық мәдениетті нығайтуға және Қазақстандағы заң практикасын жетілдіруге бағытталған.

Көп жылғы еңбегінің арқасында Фархад Карагусов беделді сарапшы әрі дарынды ұстаз ретінде танылды. Оның заң ғылымын дамытуға қосқан үлесі әріптестері мен құқық саласының мамандары тарапынан жоғары бағаланады. Өзінің ғылыми зерттеулері мен білім беру қызметі арқылы ол қазіргі қазақстандық құқықтың дамуына елеулі ықпал етті.

Әріптестері мен шәкірттері Фархад Сергеевичті терең білімді ғалым, білікті маман, әділ ұстаз және жоғары адамгершілік қасиеттерге ие тұлға ретінде ерекше құрметтейді. Оның ғылыми мұрасы мен қоғамдық қызметі қазақстандық құқық ғылымының дамуына қызмет етіп келеді және алдағы уақытта да өз жалғасын табатыны сөзсіз.

Осы мерейлі 55 жасқа толуына орай Фархад Сергеевичке зор денсаулық, ұзақ ғұмыр, отбасы амандығын, шығармашылық шабыт, ғылыми ізденістеріне толағай табыстар мен жаңа жетістіктер тілейміз.

Талғат БАЛАШОВ,
*әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
азаматтық құқық және
азаматтық іс жүргізу, еңбек құқығы
кафедрасының меңгерушісі заң
ғылымдарының докторы, профессор м.а.*

Зульфия БАКИ,
судья районного суда №2
Алмалинского района города Алматы,
магистр юридических наук

В КАЗАХСТАНЕ ВНОВЬ ОБСУЖДАЕТСЯ ВОПРОС СНИЖЕНИЯ ВОЗРАСТА УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ С 14 ДО 12 ЛЕТ ЗА СОВЕРШЕНИЕ ОСОБО ТЯЖКИХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ. ПОВОДОМ ДЛЯ ДИСКУССИЙ СТАЛИ РЕЗОНАНСНЫЕ ТРАГЕДИИ С УЧАСТИЕМ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ, КОТОРЫЕ ВЫЗВАЛИ ШИРОКИЙ ОБЩЕСТВЕННЫЙ ОТКЛИК И ЗАСТАВИЛИ МНОГИХ ЗАДУМАТЬСЯ, СПОСОБЕН ЛИ СОВРЕМЕННЫЙ ПОДРОСТОК В 12 ЛЕТ ОСОЗНАВАТЬ ПОСЛЕДСТВИЯ СВОИХ ДЕЙСТВИЙ И ДОЛЖЕН ЛИ ОН НЕСТИ ЗА НИХ УГОЛОВНУЮ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ?

УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ С 12 ЛЕТ: МИРОВАЯ ПРАКТИКА И КАЗАХСТАНСКИЕ РЕАЛИИ

Сегодня в Казахстане общий возраст уголовной ответственности составляет 16 лет. Вместе с тем за ряд тяжких и особо тяжких преступлений, таких как убийство, умышленное причинение тяжкого вреда здоровью, изнасилование, разбой, грабеж и некоторые другие деяния, ответственность наступает с 14 лет.

На фоне последних событий в обществе все чаще звучат предложения пересмотреть действующие нормы и установить ответственность за наиболее тяжкие преступления уже с 12-летнего возраста. Однако подобная практика не является чем-то новым или уникальным.

Мировой опыт показывает, что многие государства устанавливают уголовную ответственность именно с 12 лет. Так, в Канаде, Нидерландах, Ирландии и Турции подростки могут привлекаться к уголовной ответственности с 12-летнего возраста. Во Франции этот порог составляет 13 лет. В Великобритании, Австралии и Швейцарии минимальный возраст уголовной ответственности еще ниже – 10 лет.

Сторонники снижения возрастного порога считают, что современные дети взрослеют гораздо раньше, чем предыдущие поколения. Благодаря интернету, социальным сетям и постоянному доступу к информации подростки хорошо понимают, что такое насилие, убийство, издевательства и другие

противоправные действия. По их мнению, если несовершеннолетний способен осознанно совершить особо тяжкое преступление, он должен понимать и неизбежность ответственности за свои действия.

Кроме того, многие считают, что более раннее наступление ответственности может стать дополнительной мерой профилактики и сдерживающим фактором для подростков, склонных к агрессивному или противоправному поведению.

Вместе с тем специалисты обращают внимание на то, что причины подростковой преступности зачастую лежат гораздо глубже. Нередко такие трагедии являются следствием семейного неблагополучия, недостатка внимания со стороны родителей, проблем в воспитании, негативного влияния окружения, буллинга, психологических проблем и отсутствия своевременной профилактической работы.

Обсуждая возможность снижения возраста уголовной ответственности до 12 лет, важно помнить, что речь идет не только о наказании, но и о защите общества, прав потерпевших и предотвращении новых преступлений. Любые изменения законодательства должны сопровождаться усилением профилактической работы, развитием психологической помощи детям и семьям, а также повышением ответственности взрослых за воспитание несовершеннолетних.

УПРАВЛЕНИЕ АВТО В СОСТОЯНИИ АЛКОГОЛЬНОГО ОПЬЯНЕНИЯ

Балжан ОСПАНОВА,
председатель
Аулиекольского районного
суда Костанайской области

**В СООТВЕТСТВИИ СО
СТ. 608 КОДЕКСА
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ОБ АДМИНИСТРАТИВНЫХ
ПРАВОНАРУШЕНИЯХ (ДАЛЕЕ-
КОАП) ПРЕДУСМОТРЕНА
АДМИНИСТРАТИВНАЯ
ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА УПРАВЛЕНИЕ
ТРАНСПОРТНЫМ СРЕДСТВОМ
ВОДИТЕЛЕМ, НАХОДЯЩИМСЯ В
СОСТОЯНИИ АЛКОГОЛЬНОГО,
НАРКОТИЧЕСКОГО И (ИЛИ)
ТОКСИКОМАНИЧЕСКОГО
ОПЬЯНЕНИЯ, А РАВНО ПЕРЕДАЧА
УПРАВЛЕНИЯ ТРАНСПОРТНЫМ
СРЕДСТВОМ ЛИЦУ,
НАХОДЯЩЕМУСЯ В СОСТОЯНИИ
АЛКОГОЛЬНОГО, НАРКОТИЧЕСКОГО
И (ИЛИ) ТОКСИКОМАНИЧЕСКОГО
ОПЬЯНЕНИЯ.**

Общим объектом правонарушения, предусмотренного ст. 608 КоАП, являются общественные отношения по обеспечению безопасности дорожного движения. Родовым объектом правонарушения являются общественные отношения, возникающие при соблюдении водителями обязанностей, установленных правилами дорожного движения.

Наличие состава данного правонарушения определяется установлением факта опьянения водителя, управляющего транспортным средством.

При этом для привлечения к административной ответственности не имеет значения, что конкретно

явилось причиной опьянения (алкоголь, лекарство и т.п.).

Освидетельствованию на состояние алкогольного опьянения и медицинскому освидетельствованию на состояние опьянения подлежит водитель транспортного средства, в отношении которого имеются достаточные основания полагать, что он находится в состоянии опьянения.

Таковыми являются наличие одного или нескольких следующих признаков: запах алкоголя изо рта, неустойчивость позы, нарушение речи, резкое изменение окраски кожных покровов лица, поведение, не соответствующее обстановке.

Нормы ст. 608 КоАП РК предусматривают строгие санкции в отношении водителей, управляющих транспортным средством в состоянии алкогольного, наркотического или токсикоманического опьянения, а также тех, кто передает управление таким лицам.

В частности, ч. 1 ст. 608 КоАП влечет административный арест на 15 суток и лишение водительских прав на семь лет. Ч. 3 ст. 608 КоАП предусматривает административный арест на 20 суток и лишение прав на семь лет. Ч. 3-1 ст. 608 КоАП, повторное нарушение в течение года после истечения срока административного взыскания предусматривает 20 суток ареста и лишение прав на восемь лет. При ч. 3-2 ст. 608 КоАП срок лишения водительских прав возрастает до девяти

тивный арест на 30 суток. Ч. 8 ст. 608 КоАП – если лицо, совершившее нарушение, по закону не может быть подвергнуто административному аресту (например, беременные женщины, несовершеннолетние), то предусматривается штраф в размере 200 МРП, что составляет 865 000 тенге на 2026 год.

Присутствие водителя на судебном заседании по вопросу лишения права управления автомобилем обязательно. В случае уклонения, допускается привод подсудимого, о чем выносится соответствующее определение суда.

Ст. 608 КоАП направлена на профилактику дорожно-транспортных происшествий, связанных с управлением в состоянии опьянения.

Водитель, управляющий транспортным средством в состоянии алкогольного опьянения, это

лет, арест – 25 суток. Ч. 6 ст. 608 КоАП наказывается 20 сутками административного ареста. Ч. 7 ст. 608 КоАП предусматривает администра-

вероятная угроза жизни и здоровью граждан, и за такие действия законодательством предусмотрены строгие меры административного взыскания.

СОТТА ӨКІЛДІК ЕТУ ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ЖОҒАРЫ

Асель КАНАПЬЯНОВА,
Алмалы аудандық №2
сотының судьясы
Алматы қаласы

**АЗАМАТТЫҚ ПРОЦЕСТЕГІ СОТ
ӨКІЛДІГІ – ЖЕКЕ ЖӘНЕ ЗАҢДЫ
ТҰЛҒАЛАРҒА ЗАҢҒЕРЛІК КӨМЕК
КӨРСЕТУГЕ, ОЛАРДЫҢ
ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МҮДДЕЛЕРІН
ҚОРҒАУҒА ЖӘРДЕМДЕСУГЕ
АРНАЛАДЫ.**

Конституциямен айқындалғандай, елімізде әрбір адам білікті заң көмегін алуға құқылы. Заңмен белгіленген жағдайда заң көмегі тегін көрсетіледі. Сотта өкілдік ету тәртібіне, яғни, Азаматтық процестік кодекстің 57-бабына сәйкес, азаматтар сотта өздерін өкіл арқылы қорғайды. Бұл оның сот ісіне өкілімен бірге қатысу құқығын шектемейді. Өкіл сот өндірісіне қатысы бар тұлғалар құқықтарының қорғалуына жәрдемдеседі.

Ал заңды тұлғалардың істерін сотта өздеріне заңмен, өзге де нормативтік құқықтық актілермен, құрылтай құжаттарымен берілген өкілеттіктер шегінде басшылары немесе олардың өкілдері жүргізеді. Бұл ретте сотқа заңды тұлға басшысының қызмет бабын немесе өкілеттігін куәландыратын құжаттары ұсынылады. Заңды өкілдер барлық процестік әрекетті заң шеңберінде жасайды әрі олар істі сотта жүргізуді басқа өкілге тапсыра алады.

Тапсырма бойынша өкілдік етуге 58-баппен көзделген адамдар, адвокаттар құқылы. Мысалы, заңды тұлғалардың, сондай-ақ, мемлекеттік органдар мен аумақтық бөлімшелерінің істерінде олардың жұмыскерлері, қызметкерлері, кәсіптік одақтардың құқықтары мен мүдделерінде олардың мүшелерінің, сондай-ақ, өзге адамдардың істері бойынша уәкілетті өкілдері, Қазақстан Республикасындағы Адам құқықтары жөніндегі уәкілі, басқа тең қатысушылардың тапсырмасы бойынша тең қатысушылардың біреуі өкіл бола алады.

Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы заңның талабына сай, заң консультанттары палатасының мүшелері сотта тапсырма бойынша өкілдік етеді. Адам құқықтары жөніндегі уәкілді қоспағанда, өзге өкілдің процестік өкілеттіктері сенімхатпен расталуы керек. АПК-нің 60-бабының бірінші бөлігімен белгіленген процестік әрекеттердің әрқайсысында адвокаттың өкілеттігі сенімхатта көрсетілуі тиіс.

Сотта өкіл бола алмайтындар 59-бапта нақтыланған. Олардың қатарында судьялар, тергеушілер, прокурорлар және депутаттар бар. Заң көмегін Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы заң талаптарын бұза отырып, көрсеткен адвокаттар, сондай-ақ, заң консультанттары палатасының мүшелері сотта тапсырма бойынша өкілдік ете алмайды. Бұдан да басқа тапсырма бойынша өкіл бола алмайтындар осы баптың үшінші бөлігінде белгіленген.

Тапсырма бойынша өкілдер шеттетілген кезде басқа өкілдің өкілеттігін ресімдеуге және оның іс материалдарымен танысуына сот бес күн уақыт белгілейді.

Сотта өкілдік ету, яғни, басқалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау жауапкершілігі өте жоғары. Сондықтан, өкілдердің заң талаптарын жан-жақты меңгеруі, кәсіби заң көмегін қамтамасыз етумен қатар, процестік әрекеттерді сауатты орындауы маңызды.

ЗАҢ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҚ,
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ

ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ:
75849

Қазақстан Республикасының Ақпарат және
қоғамдық даму министрлігінде тіркелген
Куәлік №KZ79VPY00081542,
2023 жыл, 9 қараша

Жарияланған мақала авторларының
пікірлері редакция көзқарасымен сәйкес
келе бермеуі мүмкін

ЖУРНАЛДА ЖАРИЯЛАНАТЫН ҒЫЛЫМИ МАҚАЛАЛАРҒА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР:

- МАҚАЛАҒА ҰСЫНЫС ХАТ ҚОСА ТАБЫСТАЛУЫ ТИІС;
- МАҚАЛАҒА ҚОСА, ҚАЗАҚ, ОРЫС ЖӘНЕ АҒЫЛШЫН ТІЛДЕРІНДЕ ЖАЗЫЛҒАН ТҮЙІН ТАБЫСТАЛАДЫ;
- МАҚАЛАҒА ҚОСА, МӘТІННІҢ ЭЛЕКТРОНДЫҚ НҰСҚАСЫ ЖӘНЕ АВТОРДЫҢ ФОТОСУРЕТІ ҚОСА ТАБЫСТАЛУЫ ТИІС;
- ІЛЕСПЕ ХАТТА АВТОРДЫҢ АТЫ-ЖӨНІ, ҚЫЗМЕТІ, ҒЫЛЫМИ АТАҒЫ КӨРСЕТІЛУІ КЕРЕК;
- МАҚАЛАНЫҢ СОҢЫНДА ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ КӨРСЕТІЛУІ ТИІС;
- МАҚАЛАНЫҢ КӨЛЕМІ 14-КЕГЛЬМЕН ТЕРІЛГЕН 9-10 БЕТТЕН АСПАҒАНЫ ЖӨН;
- МАҚАЛАНЫҢ МАЗМҰНЫ ҮШІН ЖАУАПКЕРШІЛІКТІ АВТОР КӨТЕРЕДІ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕНЖАЙЫ:

050012, Қазақстан Республикасы,
Алматы қаласы, Х.Досмұхамедұлы көшесі, 68 «б» үй.
Телефондар: +7 702 468 0208, +7 708 929 9874

Теруге 15.07.2026 ж. жіберілді. Басуға 18.07.2026 ж. қол қойылды.
Пішімі 60x90 1/8. Тапсырыс № 7. Таралым 2000.
Журнал айына бір рет жарық көреді.

Журналдың терімі мен бет қаттау жұмыстары «Заң»МК» ЖШС-нің компьютерлік
орталығында жасалды. Офсеттік басылым

«Принт плюс» ЖШС баспаханасында басылды. Алматы облысы, Өтеген батыр кенті,
Сейфуллин көшесі, 2 «в» үй,
Телефондар: факс 8727-2-51-78-27, 8727-2-51-78-31

ҚАЗАҚСТАННЫҢ БАРЛЫҚ МАҢЫЗДЫ ЖАҢАЛЫҚТАРЫ

ZANMEDIA.KZ

ВСЕ СВЕЖИЕ НОВОСТИ КАЗАХСТАНА

Жазылу индексі: **75849**

Біздің басылымдарда:

- ✓ өз компанияңыз туралы PR-мақалалар;
- ✓ модульдық немесе, өзге де жарнамалар;
- ✓ кезекті аукцион немесе, өзге де сауда-саттық туралы хабарлама;
- ✓ өз компанияңыздың жылдық балансын немесе қаржылық есептерін жариялауға мүмкіндіктеріңіз бар.

Вы можете:

- ✓ Опубликовать PR-статью о вашей компании
- ✓ Опубликовать модульную или имиджевую рекламу
- ✓ Оповестить об очередном аукционе или проводимых торгах
- ✓ Опубликовать годовой баланс вашей компании или финансовую отчетность

Байланыс телефондарымыз:

Басылымға жазылу құны және оны рәсімдеу мәселелері бойынша:

8 747 995 6347

Жарнама мәселелері бойынша телефондар:

+7 708 929 9874

E-mail: zanreklama@mail.ru

Контактные телефоны:

По вопросам стоимости и оформления подписки и издания:

8 747 995 6347

Телефоны для рекламы:

+7 708 929 9874

E-mail: zanreklama@mail.ru